

Familievold og offentlig påtale

- Er strafferettsapparatet alltid riktig løsning?

Universitetet i Oslo

Det juridiske fakultet

Kandidatnummer:520352

Leveringsfrist:25.11.2010

Til sammen 17.574

24.11.2010

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	3
1.1 Tema for oppgaven.....	3
1.2 Eksempel på saker og forholdene rundt disse.....	4
1.3 Avgrensninger og problemstillinger	7
1.4 Utfordringer underveis	8
1.5 Den videre fremstilling.....	9
2. Definisjoner	10
2.1 Familievold.....	10
2.2 Ubetinget offentlig påtale	10
3. Barn som vitne til vold	11
3.1 De usynlige barna	14
3.2 Skadevirkninger	16
3.3 Barna som egne rettssubjekter.....	19
3.4 Voldsutsatte mødre	20
4. Rettsutvikling	23
4.1 Historikk	23
4.1.1 1980-tallet.....	23
4.1.2 1990-tallet	27
4.1.3 2000-tallet.....	29
4.2 Statistikk og registrering	31

5. Involverte parter oppgaver og utfordringer	35
5.1 Politiet	35
5.1.1. Familievoldkoordinator	39
5.2 Påtalemyndigheten	44
5.2.1 Bevisproblematikk	45
5.3 Konfliktrådet.....	54
5.3.1 Tiltak 21	56
5.3.1.1 Gjennomføringen i Konfliktrådet.....	60
5.3.1.2 Prosjektevaluering	62
 6. Dommer, domsutøvelse	 63
7. Forebygging.....	66
8. Avsluttende vurdering.....	69
9. Litteraturliste	71

1. Innledning

Familievold, eller ”vold i nære relasjoner”, har fått mye fokus de siste 30 årene. Dette har på mange måter blitt et offentlig anliggende. Knappt noe annet felt kan vise til den rettsutviklingen som har vært gjennomført. Selv om fokuset har økt er dette feltet fortsatt tabubelagt. Det er vanskelig å være åpen om denne type overgrep utført av personer man har ett tillits- eller avhengighetsforhold til.

Strafferettslige endringer på familievoldsfeltet endret særdeles karakter etter innføringen av ubetinget offentlig påtale i 1988.

1.1 Tema for oppgaven

Tanken bak oppgaven var å prøve å finne ut om innføringen av ubetinget offentlig påtale har hatt noen betydning for utviklingen. Formålet med innføringen var å legge forholdene bedre til rette for at den skyldige skulle bli tiltalt og dømt¹. En annen begrunnelse var at fornærmede skulle slippe belastningen med å anmelde noen som sto seg nær².

I tillegg ønsker jeg å se hva dette fokuset har medført. Ikke bare rettsutviklingen, men også samfunnsutviklingen. Det er opprettet flere utvalg, offentlige stillinger m.m., basert på ønsket om å bekjempe familievold. Er dette riktig vei å gå eller har det skapt nye utfordringer for involverte etater? Er strafferettsapparatet alltid den riktige løsningen eller finnes det alternativer?

De siste årene har selve familien også kommet mer i fokus, man ønsker å ”se” på personene bak tallene, samt på hvor stor skade vold i familien gjør med de involverte partene.

De siste årene har konfliktrådene fått oversendt flere familievoldsaker, både via dom i retten, men også som henlagte saker som da megles som sivile saker. Er man på vei tilbake til tiden før 1988 da familievold, til en viss grad, var et privat anliggende?

¹ Ot.prp.nr.79(1986-1987), kap.1, side 4

² Ibid., side 7

1.2 Eksempel på saker og forholdene rundt disse

Det er et omfattende kildemateriale, men jeg vil bare vise til enkelte saker for å belyse temaet. Voldsmålingen fra 2008 viser at det er en stor overvekt av kvinner som utsettes for familievold³. Målingen viser at i måleuken var 79,9% av tilfellene vold mot kvinner.

NOU 2003:31 slår fast at ”vold i nære relasjoner har en klar kjønnsretning der offeret som hovedregel er en kvinne og utøveren som hovedregel er en mann”⁴.

På bakgrunn av dette vil jeg for enkelthets skyld skrive ”hun” om den fornærmede og ”han” om voldsutøveren og bruke eksempler deretter. De fleste utredningene om temaet har samme utgangspunkt og da ønsker jeg å følge samme inndelingen.

Et forhold som ofte går igjen er at volden er langvarig og at den fornærmede venter lenge før hun tar kontakt for å få hjelp. I den siste voldsmålingen fra 2008⁵ vises det til at 73% av de registrerte henvendelsene gjelder personer som har vært utsatt for vold fra samme person tidligere.

Mange stiller spørsmål om hvorfor mishandlede kvinner ikke bryter ut av denne type forhold⁶. Man bruker eksempler på hvorfor dette ikke skjer; økonomi, trusler om mer vold, skamfølelse, felles barn og mangel på nettverk. Det frarådes å komme med oppfordringer om for eksempel å bryte ut da dette kan oppleves som om hun selv har ansvaret for situasjonen som har oppstått⁷. Det at man føler seg avhengig av voldsutøveren gjør nok situasjonen enda vanskeligere⁸.

Denne oppgaven vil ikke dvele ved dette, bare vise noen saker som eksempler.

³ Justis- og politidepartementets voldsmåling, 2008, side 49

⁴ NOU 2003:31, kap 1.1, side 11

⁵ Justis- og politidepartementets voldsmåling 2008, side 10

⁶ Veiledning fra Politidirektoratet, kap. 1.5, side 11

⁷ Ibid.

⁸ Ibid., kap 1.6

For å vise samfunnsfokuset på familievold har jeg kun tatt for meg saker som har vært referert i avisene den siste tiden. Andre saker vil bli presentert som eksempel under andre kapittel.

”Så kamp timer før de møttes i retten”⁹

En mann på 52 år stod tiltalt i Sør-Trøndelag tingrett for flere og gjentatte tilfeller av legemsfornærmelse, grov vold og krenkelser mot sin 40-årige ekskjæreste. Forholdet han denne gangen blant annet var tiltalt for, var en episode fra i fjor der tiltalte hadde utført så grov vold at kvinnen ble fløyet til St. Olav hospital med alvorlige hodeskader.

Kvinnen ble lagt i koma da hun blant annet blødde fra øret og ambulansepersonellet fant henne bevisstløs.

Likevel fortsatte denne kvinnen sitt vennskap med mannen og dagen før de skulle møtes i retten så de fotballkamp sammen på TV, hjemme hos fornærmede. De beskrev selv at de har et nært forhold. Forsvareren til 52-åringen reagerte også på at de hadde sett denne kampen sammen, men tiltalte mente at det hadde ingen betydning. Han hadde sagt til fornærmede at hun ”får si hva hun vil”.

Venner av paret beskrev forholdet deres som nært, kjærlig og stormfullt.

Straffen ble i retten satt til ti måneders fengsel, samt at tiltalte måtte betale 30 000 kr i oppreisningserstatning til kvinnen.

⁹ Adresseavisen 10.09.2010

”Volden startet på 18-årsdagen”¹⁰

En mann på 28 år stod tiltalt for grov og langvarig mishandling av sin samboer.

Kvinnen er nå tidlig i 20-årene, men volden skulle ha startet den dagen hun fylte 18 år.

Mannen hevdet at han var uskyldig, selv om retten fant det bevist at han har utført vold ved flere anledninger.

Kvinnens bistandsadvokat bemerket at det ikke er den fysiske volden kvinnen syntes var verst, men det var den verbale trakasseringen og nedverdiggende episoder hun syntes var vanskeligst å håndtere. I retten ble det forklart om sju tilfeller av vold.

Mannen ble dømt til ti måneders fengsel og 60 000 kr i oppreisning, men har nå anket dommen.

”Hjem til kona etter voldsdom”¹¹

En mann i 30-årene fikk sin andre dom for vold mot sin kone. Etter møtet i retten var det hans kone som hentet han og kjørte han hjem.

Både den dømte og hans kone har nektet for volden. Det avgjørende i denne saken var parets mindreårige sønn som vitne, han hadde forklart seg i et dommeravhør. Nå er også barnevernet koblet inn i saken.

Mannen var asylsøker og konen forklarte i retten at han betydde alt for henne og at hun ville følge han ”uansett hvor det måtte være” dersom han måtte forlate landet.

¹⁰ Adresseavisen 18.09.2010

¹¹ Adresseavisen 26.08.2010

1.3 Avgrensninger og problemstillinger

Familievold er et vidt tema. Jeg forholder meg mest til vold mot kvinner, ”konemishandling” og barn. Vold mot kvinner er det området det finnes mest tilgjengelig materiale på og som kan tilnærmelsesvis sammenlignes over år. Spesielt er voldsmålingene¹² innrettet mot dette.

Når det gjelder barn er det to forhold som kan drøftes; Det ene er vold mot barnet, det andre er barn som vitne til vold, et problem det er satt mer søkelys på de siste årene¹³. Jeg ønsker å se på hvilke skadevirkninger familievold har på barn og da spesielt situasjoner der de er vitne til vold og hva som kan gjøres for å bedre deres situasjon.

Vold mot menn vil ikke drøftes da det foreligger det lite materiale som grunnlag for de lovendringene oppgaven kommer inn på¹⁴. I tillegg er denne volden ofte mer av psykisk art¹⁵. Rapporten ”Vold mot menn i nære relasjoner” tar ikke for seg omfanget av vold mot menn. Det er vanskelig å finne korrekte tall og skal man bruke tilgjengelig forskning på området vil oppgaven bli for lite konkret og for omfattende. Det slås fast i rapporten at den volden som er kartlagt også gjelder vold utført av kamerater, naboer og andre i familien¹⁶. Denne rapporten er trolig den mest omfattende som har gjennomgått dette tema, men det vil altså bli for lite konkret for denne oppgaven.

Eventuelle avgrensninger innen hvert enkelt kapittel vil fremgå der.

Har innføringen av ubetinget offentlig påtale hatt noen betydning? Har dette virket slik intensjonen var, blir flere tiltalt og dømt? Og har dette ført til mindre familievold? Rettsliggjøringen har vært omfattende de siste tiårene, er dette riktig vei å gå, og hjelper det?

¹² Justis- og politidepartementets voldsmålinger

¹³ ”Små vitner til vold”, Informasjonshefte, ATV og StK

¹⁴ Ot.pr.nr.79(1986-1987) side 4

¹⁵ ”Vold mot menn i nære relasjoner”, side 7, nkvt, 2010

¹⁶ ”Vold mot menn i nære relasjoner”, side 7, nkvt, 2010.

1.4 Utfordringer underveis

En av de største utfordringene man støter på når man vil se på omfanget av familievold, er å finne nøyaktige tall.

Det har ikke vært gjennomført noen vitenskapelige undersøkelser for å kartlegge vold mot kvinner i familieforhold i Norge, slik mange andre land har.

Man kan forholde seg til oversikten over anmeldte voldssaker, men mest sannsynlig er mørketallene også enorme.

Trolig anmeldes familievold mye sjeldnere enn annen vold, noe som fører til at en anmeldelsesstatistikk gir et lite oversiktlig bilde, noe som vil bli drøftet senere.

Hvis man ønsker å se på Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelser, fra årene før 2006, vil også dette by på problemer. I disse undersøkelsene er ikke vold brutt ned på detaljnivå, man kan ikke lese av undersøkelsen hva som er familievold og hva som er annen type vold. Andre registreringer kan være registrerte voldstilfeller hos krisesentrene, men ikke alle som utsettes for familievold tar kontakt med krisesentrene.

Det er gjennomført voldsmålinger i 2003, 2005 og 2008. Disse målingene er gjennomført for å øke fokus på hvem man tar kontakt med og hvor man søker hjelp. Samtidig kan målingene gi en viss pekepinn på omfanget, men ingen tall er absolutte. Man kan også få en viss oversikt over hvor mange saker som ikke blir anmeldt eller som ikke havner videre i rettssystemet. Tallene som fremkommer er ikke representative og det er altså ikke en vitenskapelig undersøkelse. Likevel kan man få en del nyttig informasjon gjennom disse målingene.

Jeg forholder meg mest til voldsmålingen fra 2008. Dette da denne er den mest omfattende og er gjennomført bredere enn de tidligere. På den siste målingen ble også legevaktene med overgrepsmottak inkludert. Tallene fra alle tre målingene er ikke direkte sammenlignbare og da mener jeg den siste målingen er den viktigste.

1.5 Den videre fremstilling

Jeg velger å definere begrepene først. Jeg har valgt å skrive litt om barn som er vitne til vold og hvilke skadevirkninger dette kan ha for barnet. Videre hvordan familievold kan påvirke voldsutsatte kvinners rolle som mor.

Deretter vil jeg å se på rettsutviklingen fra ca 1980 og frem til i dag. Forarbeidene til lovendringer sier mye om intensjoner. Disse intensjonene må legges til grunn hvis man skal prøve å finne ut om samfunnet har endret seg i den retningen man har ønsket.

Videre ønsker jeg å se på hvordan denne problematikken løses i forholdet til politi og påtalemyndighet.

Politiet er i mange tilfeller de som får først kontakt med den fornærmede. Har politiet kunnskap og ressurser nok til å følge opp de endringene som har blitt pålagt dem?

Ubetinget offentlig påtale skal som nevnt gjøre det enklere å få flere tiltalt og dømt.

Har det blitt enklere?

Jeg vil også se på hvilken måte konfliktrådene har blitt engasjert og hva deres arbeid har gått ut på. Historikken til konfliktrådene kan også være et uttrykk for samfunnsutviklingen. I forbindelse med regjeringens pilotprosjekt blir nå flere og flere familievoldssaker overført til Konfliktrådene. Er dette uproblematisk og hva er bakgrunnen for denne endringen? Og, hvorfor ønsker enkelte megling i konfliktrådet fremfor å få saken avgjort i retten? Har konfliktrådene noe å bidra med?

Dommer og domsutøvelsen har også mye å si for rettsutviklingen. Har de nye bestemmelsene ført til endringer?

2. Definisjoner

Begrepene ”familievold” og ”vold i nære relasjoner” brukes om hverandre. Jeg bruker begrepet ”familievold” som jeg mener dekker samme problemstilling som ”vold i nære relasjoner”.

2.1 Familievold

Riksadvokatens rundskriv nr 3/2008 beskriver familievold som; ”vold og andre overgrep som begås overfor familiemedlemmer og andre nærstående”. Oppgavens familievoldsbegrep tar utgangspunkt i denne beskrivelsen og i straffeloven §219 utdypes ”andre overgrep”.

Videre skriver Riksadvokaten at ”det typiske ved familievoldssaker er at lovbryster og den fornærmede har tette og langvarige relasjoner”.

2.2 Ubetinget offentlig påtale

Ved ubetinget offentlig påtale kan påtalemyndigheten ta ut tiltale uavhengig av om fornærmede ønsker dette. Påtalemyndigheten er politijuristene, statsadvokatene og riksadvokaten.

”Da er det ikke lenger kvinnen mot mannen, men kongen mot mannen”¹⁷.

¹⁷ En politijurists dekkende uttrykk, Geir Aas: politiinngrep i familiekonflikter, side 59

3. Barn som vitne til vold

Da innføringen av ubetinget offentlig påtale ble drøftet ble mishandling mot barn likestilt med mishandling av ektefelle og samboer¹⁸. Dette gjelder når at den fornærmede er den skyldiges barn eller barn av hans ektefelle eller samboer. Departementet la vekt på at barna var den svakeste gruppen av de svake og derfor også trengte vern mot mishandling¹⁹. Forarbeidene omhandlet kun i liten grad om barn som har vært utsatt for vold, ikke situasjoner der barn har vært vitne til vold.

De siste årene har vold mot barn og barn som vitne til vold fått mer fokus²⁰. Det kan ikke dokumenteres mer vold mot barn enn tidligere og en av årsakene kan være at flere saker kommer inn til hjelpeapparatet. Etter skjerpelsen av avvergingsplikten i juni i år kan nok antallet fortsette å øke.

I 2006 ble det gjennomført en verdensomspennende studie av vold mot barn og rapporten viser at mye av volden mot barn fortsatt er skjult, holdes hemmelig og underrapporteres²¹.

Det har vært vanskelig å finne dokumenterte tall før årtusenskiftet, noe som tyde på at det ikke er gjort omfattende målinger på dette. Lovendringene de siste årene har satt større fokus på barn, samt at Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress(NKVTSS) har vist hvor viktig det er å få fokus på barna.

Gjengangeren i politiets loggsystem har vært: ”Mistenkte har slått sin samboer, som må kjøres på legevakta. Barna ligger på loftet og sover”²².

¹⁸ Ot.prp.nr.79(1986-1987), side 10

¹⁹ Ibid

²⁰ Justis- og politidepartementets voldsmåling 2008, side 60

²¹ Ibid, side 61

²² Tidsskrift for konfliktrådet ”Opp og avgjort”, nr 2-høsten 2009, side 6

Forskning de senere årene har vist at et fåtall av disse barna faktisk sover, de får med seg hva som skjer og mange er preget av dette i årevis, noe som vil bli drøftet nedenfor.

Forbud mot vold mot barn er nedfelt både i FNs barnekonvensjon, barneloven, barnevernsloven og straffeloven. Barns rettigheter er et offentlig ansvar²³.

Barn påvirkes av vold, de ”lever i volden” og dette kan føre til omfattende psykisk skade.

Voldsutsatte barn reagerer ikke på samme måte. Noen blir aggressive og utagerende, mens andre blir mer stille og innesluttete. Det som kan ses på som er en gjenganger er problemet med å snakke om det med utenforstående²⁴.

Mange av disse barna undertrykker sine egne behov og de bruker all energi på å overleve. De påtar seg ofte ansvar og sliter ofte med lojalitetskonflikter²⁵.

Høsten 2001 ble prosjektet ”Barn som ble vitne til vold” satt i gang med prosjektmidler fra Norske kvinners Sanitetsforening. Stiftelsen ”Alternativ til vold”(ATV) har videreført dette i et prosjekt med tittel ”Barn som lever med vold i familien”.

Prosjektet har påpekt at barn likevel ofte blir oversett selv om rettsutviklingen på dette området har vært omfattende de siste førti årene²⁶.

Prosjektet har satt ned samtalegrupper der barna kan komme sammen for å snakke og for å oppdage at de ikke er alene med denne type utfordringer.

Erfaringen fra disse samtalegruppene er at det er en del fellestrekk for hvorfor man bør ha større fokus på barna og hva barna trenger²⁷:

Fellestrekkene går blant annet ut på bearbeiding av traumatiske opplevelser i trygge og omsorgsfulle omgivelser.

²³ Veiledning fra Politidirektoratet ”politiets arbeid med vold i nære relasjoner”, kap. 1.7, side 11

²⁴ Ibid., side 12

²⁵ Ibid side 11

²⁶ ATV Bulleteng nr 3, høst 2005, side 7

²⁷ Ibid, side 8

Noen av barna fremhevet at man måtte lære seg å takle problemer uten å selv ty til vold, rett og slett lære at dette ikke er akseptabelt. Barna ønsket trygghet og en bekreftelse på at de er noe verd. Barnas skyldfølelse mener ATV at man også må ta tak i, mange barn føler skyld for de situasjonene de har opplevd.

I følge ATV er det ikke noen overraskelse at mange av disse barna har en skjult tilværelse i sin egen familie. De er heller ikke overrasket over at offentlige instanser heller ikke ser disse barna i tilstrekkelig grad²⁸.

ATV mener at flere instanser burde sette ned samtalegrupper for barn slik de har gjort. Dette gjelder både barnevern, krisesentre, familievernkontor, helsestasjoner, rådgivningstjenestene etc²⁹.

Når dette ikke har blitt gjort vitner det om for svak oppmerksomhet fra det offentlig om hvordan disse barna egentlig har det, mener ATV³⁰.

Det er særdeles viktig at barna får lov å sette sine egne ord på det de har opplevd. Barn som vokser opp med vold opplever dette forskjellig og de opplever forskjellig type vold³¹.

Enkelte barn kan oppleve enkeltepisoder mens andre barn lever i gjentatt vold. Noen barn er ”kun” vitne til vold, mens andre opplever vold mot seg selv, eller vold når de prøver å gå i mellom foreldrene.

Viktigheten for at barna får fortelle selv har også bakgrunn i at barna kan bli ”farget” av det de voksne forteller, mors historie blir barnets historie eller farens forklaring blir barnet tveeggede opplevelse³².

²⁸ ATV Bulleteng nr 3, høst 2005, side 8

²⁹ Ibid

³⁰ Ibid

³¹ Ibid, side 9

³² Ibid

3.1 De ”usynlige” barna

Barn som vokser opp i familier med vold føler seg ofte usynliggjorte i møtet med det offentlige³³. Enkelte påpeker møtet med politiet som problematisk, politiet forholder seg ikke til barna og det kan føre til at de føler seg oversett. Likeledes kan enkelte barn føle seg overlatt til seg selv i forbindelse med at foreldrene blir avhørt av politiet.

”Det er ofte ikke snakk om stumme barn, men blinde og døve voksne”³⁴.

Barn som vitner til vold har vært en lite synlig gruppe i den offentlige debatten om familievold³⁵.

Psykolog Per Isdal, tidligere leder for stiftelsen ”Alternativ til Vold” (ATV), skrev i en artikkel i 2002 at ”effekten av å være vitne til at mor utsettes for vold av far er like alvorlig som om det var barnet selv som ble utsatt for vold”³⁶.

Han skriver videre at mange barn ofte blir oversett og at konfliktløsning innad i familien for det meste har fokus bare på de voksne.

Isdal mener at tiltakene for å forebygge og forhindre vold har langt på vei bare hatt fokus på de voksne.

Han mener barna er familiens svakeste part, spesielt i familier som opplever vold. Han mener at mange barn trenger hjelp for å bearbeide sine traumatiske erfaringer og at; ”Vold mot kvinner bør benevnes familievold da denne volden i så stor grad rammer barna”³⁷.

³³ NOU 2003:31, kap 5.2.6, side 66

³⁴ ATV Bulleteng nr 3, høst 2005, side 7

³⁵ NOU 2003:31, kap 5.2.1, side 61

³⁶ Psykolog Per Isdal; Artikkel i Voksne for Barns årsrapport 2002; Vold mot mor er vold mot barna

³⁷ Ibid

Han skriver videre at vold mot mor også er vold mot barnet selv. Blir en person barnet er avhengig av og glad i angrepet så angriper og skader vedkommende barnet også. Hvis angriperen er barnets egen far gjør det situasjonen enda verre for barnet.

Han mener at barn som vokser opp som vitne til vold har blitt i all for liten grad sett og anerkjent som personer som trenger faktisk hjelp. Dette har ført til at disse barna blir en gruppe som bærer sine bekymringer alene.

De blir de usynlige barna. Mens volden er skjult for omverdenen, blir den for mange barn sentrum i deres liv³⁸.

Isdal fremhever at vold tradisjonelt har vært en rettighet knyttet til det å være mann. Frem til 1868 var det tillatt for ektemannen å kunne avstraffe sin kone fysisk. Frem til 1972 hadde foreldrene i Norge den samme rettigheten i forhold til barna. I 1972 vedtok Norge en lov som forbød all bruk av fysisk vold mot barn³⁹.

Foreldrene selv kan også nekte for at barna vet om volden, de vegrer seg for å se at barna lider⁴⁰. Dette gjør det ikke enklere for barna å få satt søkelyset på sin situasjon, disse barna er ”usynlige”.

Det kan nok være vanskelig for en far å innse at barna lider av at han utøver vold mot barnets mor, eller vanskelig for en mor å innse at barna lider, dette kan forsterke hennes skyldfølelse av ikke å ha gjort nok selv for å forhindre volden.

Når foreldrene går i forsvar kan dette være et stort hinder for å sette fokus på hvordan barna lider som vitne til vold⁴¹.

Foreldrene kan også velge å ikke snakke om volden da de tror dette vil beskytte barnet best⁴².

³⁸ Psykolog Per Isdal; Artikkel i Voksne for Barns årsrapport 2002; Vold mot mor er vold mot barna

³⁹ Ibid

⁴⁰ NOU 2003:31, kap. 5.2.5, side 64

⁴¹ NOU 2003:31, kap 5.2.5, side 64

⁴² Ibid

Denne fortelsen kan derimot føre til at barnet ikke får bearbeid sine egne følelser og kan være til hinder for at barnet faktisk får hjelp⁴³. Man rammer den man i utgangspunktet trodde man beskyttet. I en undersøkelse gjort i 2002 sa mange av barna at de hadde ønsket at noen hadde snakket med dem om volden i stedet for å tie⁴⁴.

3.2 Skadevirkninger

Skadevirkningene på barna som er vitne til vold er omfattende, men også forskjellige. Det er umulig å si at resultatet blir det ene eller det andre. Det kan også være vanskelig å sette skille mellom de barna som selv utsettes for vold og de barna som opplever vold mot andre⁴⁵.

Det er heller ikke alle barn som utvikler symptomer og forskjellene kan også sees mellom barn i samme familie. Det finnes ikke noe ensartet svar annet enn at dette er skadelig for barna.

Barna kan utvikle angst og depresjon, utvikle voldsadferd overfor andre, traumesymptomer, lavere sosial kompetanse, skoleproblemer, sinne og avmakt m.m. Det har vært gjennomført en del forskning på området og noen resultater spriker. Dette gjelder spesielt om det er forskjell mellom kjønnene, altså om jenter og gutter opplever dette på ulik måte⁴⁶. Noen mener det er forskjell, andre ikke.

Mange barn kan også vegre seg for å trekke inn utenforstående da de er redd for at dette vil påføre familien mer skade, enten at dette vil føre til mer vold eller til at familien blir utstøtt⁴⁷.

”Barn får med seg mer enn du tror”, slik starter heftet ”Små vitner til vold” som er utgitt av det tidligere nevnte prosjektet ”Barn som lever med vold i familien”.

⁴³ NOU 2003:31, kap 5.2.5, side 64

⁴⁴ Ibid

⁴⁵ Ibid, kap 5.2.3, side 63

⁴⁶ Ibid, kap 5.2.3, side 63

⁴⁷ Ibid, kap. 5.2.6, side 65

I heftet slås det fast at all forskning viser at barna får med seg det som skjer, uansett om de ser volden eller ikke. Barna merker lett om noe er galt og lider av å leve med uttryggghet og frykt.

Likeledes at barn er utrolig lojale mot sine foreldre. Vold i hjemmet er ikke noe man forteller videre, man finner på unnskyldninger for ikke å invitere venner med hjem og så videre.

Barna føler også lett skyld for at de ikke klarer å forhindre volden. Mange føler fortvilelse, redsel og angst og for mange barn kan dette bygge seg opp til et sterkt sinne⁴⁸.

Heftet viser også til problemer på skolen, barna får lett konsentrasjonsvansker og er mer utsatt for stress, angst og kan gjøre de fysisk syke. Skal barna få utvikle seg normalt må de leve i trygge omgivelser, få snakke om sine problemer og få en roligere hverdag⁴⁹.

Det er behov for økt kunnskap på dette området, spesielt på hva volden gjør med barna. Mange barn tar på seg ”beskyttelserollen”, de tar ansvar for å beskytte mor og søsken. Dette er et ansvar som er totalt uforenelig med barnerollen⁵⁰. De lærer å leve med ansvar – mye ansvar, mer enn det barn bør leve med⁵¹.

Det at ”vold avler vold” er det dessverre dokumentasjon på og da er spørsmålet hva man kan gjøre for å stanse denne prosessen⁵².

Det forskningen viser er at jenter som har vokst opp med vold har en tendens til å selv havne i voldelige forhold. Guttene kan selv bli voldsutøvere.

Man tar den negative læringen fra sin egen oppvekst med seg inn i sine egne forhold.

Men, det finnes de barna som klarer seg godt, utfordringen blir å finne ut hvordan denne positive utviklingen, for enkelte, kan bidra til en positiv utvikling for flere⁵³.

⁴⁸ ”Små vitner til vold”, Informasjonshefte, ATV og SfK, side 5

⁴⁹ Ibid, side 8-9

⁵⁰ NOU 2003:31, kap. 5.2.2, side 63

⁵¹ Ibid

⁵² NOU 2003:31, kap 5.2.4, side 64

⁵³ Ibid

Hvordan er det mulig at enkelte barn har utviklet egenskapen til å komme seg videre? Hva gjør disse barna så spesielle? Det er gjort litt forskning på dette området, men likevel bør det utforskes nærmere⁵⁴.

De punktene forskningen har kommet frem til så langt er likevel av stor interesse. Disse viser til at barna har et tillitsfullt forhold til andre mennesker.

Personer i barnets nettverk, som for eksempel søsken eller andre barn, kan kompensere for noe av den manglende tryggheten de føler ellers. For mange av disse barna har også nærheten til naturen vært til god hjelp, de har funnet seg et gjemmested der de føler seg trygge.

Disse barna har evnen til å fantasere, de flykter inn i sitt eget landskap der de føler trygghet. Videre at de større barna kan få hjelp i å skrive om sin opplevelse selv om dette forblir hemmelig skriverier.

Sist, men ikke minst påpekes viktigheten av å ha tilgang til nødvendig hjelp og behandling. Mange barn vil ha stor nytte av behandling av helsepersonell som har god kunnskap om konsekvenser og behandling. Utfordringen kan bli å få disse barna i tale da det ofte er en taus allianse innad i den voldsutsatte familien.

Gode hjelpere med en vennlig nysgjerrighet, kan nok i mange tilfeller bidra til å avdekke familievold⁵⁵. Forhåpentlig vil innstrammingen av avvergingsplikten i juni i år bidra til dette.

⁵⁴ NOU 2003:31, kap 5.2.4, side 64

⁵⁵ Ibid

3.3 Barna som egne rettssubjekter

Barn som opplever vold i familien er bærere av belastende kunnskap⁵⁶. Barna må få føle seg ivaretatt og hørt på. Deres egen situasjon må også være tema, ikke bare hva som har skjedd mellom de voksne⁵⁷.

Barn er egne subjekter med egne rettigheter, også innad i familien⁵⁸. Også der barnevernet har overtatt omsorgen på grunnlag av omsorgssvikt, er det viktig å se på barna som egne individer. Barna må sikres hjelp på et tidligere tidspunkt enn det som er vanlig i dag og de må også bli tatt med i helheten når familiens situasjon skal kartlegges.

Etter lovendringen i sommer ble avvergingsplikten skjerpet. Dette innebærer at det nå skal bli enklere å melde fra, både for barnevernet, skole og for helsepersonell. Denne avvergingsplikten går foran enhver taushetsplikt⁵⁹. Dette er et tiltak for å beskytte barna.

NOU 2003:31 har tittel ”Retten til et liv uten vold”, og omhandler menns vold mot kvinner i nære relasjoner. Utredningen har til dels også fokus på barn som opplever vold i sin familie.

En av anbefalingene er at ”Barna må sees på som selvstendige subjekter med egne behov og rettigheter”⁶⁰. Dette fordi man mener at barn må sees på selvstendige personer for å bekjempe usynliggjøringen av voldsutsatte barn.

Med å sette fokuset mer på barna kan man kanskje klare å gripe inn tidligere og også skape et bedre liv for disse barna. Utvalget oppfordrer til et enda nærmere samarbeid med barnevernet, som har mulighet til gripe inn ved alvorlig omsorgssvikt.

⁵⁶ NOU 2003:31, kap 5.2.6, side 66

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ Ibid

⁵⁹ Justis- og politidepartementet, pressemelding nr 85, 25.06.2010

⁶⁰ NOU 2003:31, kap. 5.2.8, side 67

Flere ønsker å se på barna som egne rettssubjekter og dette vil bli drøftet videre under avsnittet om Konfliktrådet og deres oppfølging av ”Tiltak 21”.

3.4 Voldsutsatte mødre

Hvordan påvirker familievolden mors evne som omsorgsperson?

Mødre som utsettes for vold kan på forskjellige måter få problemer med omsorgen overfor barna sine⁶¹. Endringene i mors omsorgsadferd kan ha bakgrunn i mors traumereaksjoner, både på kort og lang sikt. Hun kan på mange måter bli mer fraværende og hun kan bli mer aggressiv mot barna. Mors egne traumer kan også bidra til å forsterke barnas opplevelse og mors evner til å beskytte barna kan bli svekket⁶².

I de tilfellene mødrene er offer for volden kan det være vanskelig å diskutere hennes ansvar som foreldre, spesielt hvis barna er preget av å ha vært vitne til vold.

For utenforstående kan det i de fleste tilfellene være enkelt å slå fast at skylden hører hjemme hos voldsutøveren. Overfor en mor er det viktig å kunne slå fast at hovedårsaken til hennes og barnas problemer ikke er hennes ansvar⁶³.

Morens dilemma kan sees på fra to vinkler; det å forstå mødrenes oppførsel i forhold til barna kan ikke sees på uavhengig av hva moren gjennomgår. Den andre vinklingen kan være å holde moren ansvarlig for det barna gjennomgår⁶⁴.

Å tenke enten - eller kan være svært lite konstruktivt.

⁶¹ ATV Bulleteng nr 4, 2006, side 2

⁶² Ibid

⁶³ Ibid, side 3

⁶⁴ ATV Bulleteng nr 4, 2006, side 3

Man må tenkte helhetlig om hva familievold handler om og hvordan man best mulig kan tilby god hjelp for både mor og barn⁶⁵.

Forståelsen for hvordan det å bli utsatt for vold påvirker mødrenes omsorg for barna er viktig uten å bidra til en skyldtildeling. Man må kunne forstå problemet for å kunne tilby god hjelp og samtidig kunne sette problemet i de riktige rammene⁶⁶.

Kvinner kan få alvorlige fysiske og psykiske skader av å bli utsatt for vold. De siste årene har forskningen også vist hvor store skader dette også kan påføre barn som er vitne til vold. Når det gjelder forskning på mors omsorgsevne i voldsutsatte familier er forskningen minimal⁶⁷.

ATV har på egen hånd forsket litt blant kvinner som har vært i kontakt med dem. De viser til kvinner som hele tiden er på vakt og at dette kan være et hinder for barnas utvikling av selvstendighet⁶⁸. Noen kvinner kan ha en omsorgsadferd som svinger. Periodevis er de tilbaketrukket og sinte, mens i andre perioder varme og kjærlige.

Denne endringen i adferden kan påvirke foreldrefunksjonen på mange måter. Denne vekslingen kan innebære en mangel på stabilitet og forutsigbarhet for barna. Plutselig sinne kan være skremmende, spesielt hvis dette sinnet rettes mot barnet. Den personen man ønsker beskyttelse fra blir den personen som utløser frykt hos barnet⁶⁹.

ATV er skeptisk til at forskningen har hatt for mye fokus på hvordan mødrenes psykiske problemer kan få negativ innvirkning på deres omsorg for barna⁷⁰. Mye av dette har resultert i at enkelte har fått et syn på voldsutsatte mødre som dårlige mødre som ikke har vært i stand til å beskytte barna⁷¹.

⁶⁵ ATV Bulleteng nr 4, 2006, side 3

⁶⁶ Ibid, side 4

⁶⁷ Ibid, side 5

⁶⁸ Ibid, side 7

⁶⁹ Ibid, side 11

⁷⁰ Ibid, side 14

⁷¹ Ibid

De mener at det har vært gjort for lite forskning på hvordan mange kvinner utvikler en rekke strategier for mestring for å beskytte barna og for å bedre deres situasjon⁷².

Enkelte studier viser at voldsutsatte mødre kan være mer aggressiv mot sine barn enn mødre som ikke opplever vold. Dette kan blant annet begrunnes i at voldsutsatte mødre tåler stress dårligere og kan kunne reagere aggressivt på helt vanlig adferd hos barna⁷³.

Hvordan mor fungerer, og sikkerheten til hele familien må være et nødvendig utgangspunkt for å kartlegge hvilke type tiltak som vil hjelpe⁷⁴. Mange kvinner vil også ha behov for å bygge seg selv opp, spesielt hvis volden har ført til samlivsbrudd og at det er viktig at flere instanser går sammen for å hjelpe familien videre⁷⁵.

NOU 2003:31 ”Retten til et liv uten vold” setter også fokus på et godt hjelpetilbud som en viktig forutsetning for å kunne søke hjelp⁷⁶. Et hinder for å søke hjelp kan være manglende tilgjengelighet til egnet hjelpetilbud. En annen hindring kan være byråkratiske regler, man må få henvisning, tilbudene er uoversiktlig, det er ikke samordning mellom de forskjellige tilbudene⁷⁷.

Dersom tilbudene er vanskelig tilgjengelig, eller man ikke finner frem i systemet, kan dette føre til at man ikke søker hjelp, terskelen blir for høy⁷⁸.

Skal man klare å avdekke flere tilfeller av familievold og også kunne hjelpe må det bli enklere å ta kontakt. Hjelpesystemet må bli flinkere til å avdekke familievold, identifikasjon er første skritt i prosessen mot å forebygge ny vold⁷⁹.

⁷² ATV Bulleteng nr 4, 2006, side 14

⁷³ Ibid, side 20

⁷⁴ Ibid, side 29

⁷⁵ Ibid

⁷⁶ NOU 2003:31, kap 6.3, side 74

⁷⁷ Ibid

⁷⁸ NOU 2003:31, kap 6.3, side 74

⁷⁹ Ibid, side 75

4. Rettsutvikling

Straffeloven utvikles stadig, også på dette feltet. Noen endringer gjelder direkte lovens innhold, som for eksempel innføringen av ubetinget offentlig påtale, mens andre endringer går på økning av selve straffen. Jeg har tatt med de lovendringene som jeg mener er relevant for oppgavens tema.

4. 1 Historikk

Fra tidlig av har kvinnen blitt sett på som mannens eiendom som han kunne straffe hvis det var nødvendig⁸⁰. Ektemannens legale rett til tuktt av sin kone ble fjernet i 1687, men vold som skilsmissegrunn ble ikke gyldig før i 1909.

Først i 1974 kom den første domfellelse for voldtekt av sin ektefelle (Rt.1974, s 1121).

Mange mener at denne historikken kan være en forklaring på de strukturene som fortsatt råder i samfunnet⁸¹, kvinnen er ofte mannen underdanig og mange lever i et avhengighetsforhold som er vanskelig å bryte ut fra.

4.1.1 1980-tallet

Før lovendringen i 1988 var privat påtale hovedregelen for legemsbeskadigelse og legemsfornærmelse. Kun dersom allmenne hensyn krevde det kunne man bruke offentlig påtale.

Påtalemyndigheten hadde fått en del kritikk ettersom dette sjelden ble benyttet i saker om kvinnemishandling⁸².

Mange følte at kvinnemishandling/familievold var unntaket på hvordan rettsvesenet behandlet lovbrudd.

⁸⁰ NOU 2003:31, kap. 3.2.1, side 29

⁸¹ Ibid, side 28

⁸² Kristin Skjorten, Lov og rett mot familievold? Oslo 2002, side 12

Det viste seg at påtalebegjæring ble trukket oftere i slike saker enn i andre saker. Likeledes var det vanskelig å få den fornærmede til å anmelde forholdet, og ble det gjort ble sakene også ofte henlagt da den fornærmede trakk anmeldelsen eller ikke ville avgi forklaring.

Ble politiet tilkalt ved ”husbråk” skjedde det ofte at de kjørte kvinnen til legevakten og registrerte saken som en OPS-sak; oppgjort på stedet.

I enkelte tilfeller reiste politiet egen sak etter løsgjengerlovens §17. Da kunne politiet bøtelegge mannen, uavhengig av om fornærmede ville anmelde han eller ikke.

Det ble vedtatt endringer av straffeprosessloven i 1981 som trådte i kraft i 1983. Denne endringen førte til at politiet fikk utvidet myndighet til å bruke forelegg og etter dette ble det mer vanlig å anmelde på denne måten enn med bakgrunn i løsgjengerloven.

De aller fleste straffebudene, som er aktuelle innen familievold, krevde likevel privat påtale.

1988-Strl §228, 4. ledd b og c, offentlig påtale

I forarbeidene til denne lovendringen, Ot.prp.nr.79(1986-1987) begrunnes hvorfor justisdepartementet foreslo en slik endring. Endringen trådte i kraft fra 26/02-1988.

Hovedmålet var å få flere tiltalt og dømt⁸³. Forslaget ble sendt på høring før det ble oversendt Stortinget for behandling.

I høringsbrevet drøftet departementet problemet med den skjulte volden og om dette ville bidra til at flere saker kom frem i lyset. De mente at ubetinget offentlig påtale kunne hjelpe politiet med å sette søkelys på flere saker da det blir lettere å føre saken videre. Erfaringen hadde vist at polititjenestemenn ofte kvidde seg for å starte en sak da det var liten sjanse for at saken ble ført videre, at påtalebegjæringen ble trukket.

⁸³ Ot.prp.nr.79(1986-1987)kap. 1, side 3

Det ble fremhevet at ubetinget offentlig påtale også kunne føre til at den fornærmede fikk færre problemer med overgriperen da det ville bli politiet som tok avgjørelsen og ikke kvinnen. Dette ville forhåpentligvis føre til mindre risiko for press og trusler fra mannen.

I tillegg mener departementet at denne innføringen ville føre til en holdningsendring da det med dette vil bli slått fast at kvinnemishandling er en forbrytelse og at samfunnet tar sterk avstand fra dette.

I høringsbrevet fra Justisdepartementet ble det vektlagt to forhold som de mente var av betydning for lovendringen. For det første betydningen av at flere ville bli tiltalt og dømt. For det andre vektla de at ordningen ikke måtte skape flere problemer for kvinnene enn den løser⁸⁴.

Videre ble det påpekt at regelen om ubetinget offentlig påtale ikke ville ha noen virkning hvis ikke påtalemyndigheten får kunnskap om sakene.

Likeledes at det er fare for at manglende etterforskningskapasitet fortsatt kunne føre til at saker ble henlagt hvis ikke bevisene var sterke nok⁸⁵. Departementet legger vekt på at hvis kvinnen nekter å forklare seg i retten kan tidligere forklaring leses opp og at politimannen som hadde tatt denne forklaringen kunne føres som vitne⁸⁶.

De fleste høringsinstansene stilte seg positive til forslaget om ubetinget offentlig påtale⁸⁷. Noen av høringsinstansene mente at endringen i påtalereglene burde kombineres med andre tiltak. Det ble særlig nevnt at etterforskningen bør prioriteres og at politiets kompetanse på området burde forbedres⁸⁸.

⁸⁴ Ot.prp.nr.79(1986-1987), kap 2.5.1, side 6

⁸⁵ Ibid

⁸⁶ Ibid

⁸⁷ Ibid, kap 2.5.2, side 7

⁸⁸ Ibid

Likeledes ble det sosiale hjelpeapparatet trukket frem, dette burde styrkes slik at begge parter, både gjerningsmann og fornærmede, kunne få bedre hjelp.

Departementet la også vekt på at det, på det tidspunktet, ikke ble reist tiltale av allmenne hensyn i særlig mange saker til tross for at Riksadvokaten flere ganger hadde innskjerpet viktigheten av dette⁸⁹.

Selv om Riksadvokaten ønsket at det skulle bli reist flere saker tvilte han på at ubetinget offentlig påtale ville føre til mindre fare for press og trusler fra voldsutøveren⁹⁰.

Riksadvokaten fryktet at dette ville føre til mere skjult mishandling da kvinnen kunne bli presset til å unnlate å anmelde forholdet. Dessuten kunne dette føre til at kvinnen nektet å forklare seg eller kvie seg for å tilkalle politiet når det var behov for det⁹¹.

Riksadvokaten var spesielt skeptisk til punktet om å bruke påtaleunntatelse som sikkerhetsventil i de tilfellene en rettssak antas å medføre store problemer for kvinnen. Han påpekte at påtaleunntatelse ble sjelden brukt i familievoldssaker og mente at det ville ha en uheldig symbol- og smitteeffekt hvis denne bruken skulle økes⁹².

Likeledes at bevisproblemene fortsatt vil være en utfordring for å kunne reise tiltale selv om påtalen er ubetinget offentlig.

Justisdepartementet konkluderte etter høringen med at ”de beste grunner taler for å innføre regler om ubetinget offentlig påtale i kvinnemishandlingssaker”⁹³.

Departementet la stor vekt på at de fleste høringsinnstanser hadde vært positive og i sine merknader ble de drøftet de motforestillinger som hadde kommet.

⁸⁹ Ot.prp.nr.79(1986-1987), kap 2.5.2, side 7

⁹⁰ Ibid

⁹¹ Ibid

⁹² Ibid kap 2.5.1, side 7

⁹³ Ibid, kap 2.5.3, side 8

Spesielt var departementet uenig i at dette ville føre til et større press mot kvinnene for at de ikke skulle anmelde forholdet⁹⁴. Departementet mente at dette derimot ville føre til mindre press ettersom mannen nå ikke kunne forhindre at tiltale ble reist.

1989-Strl § 232 straffeskjerpelse

Bakgrunnen for straffeskjerpelsen var for å redusere voldskriminaliteten⁹⁵ og at det var viktig å markere at enkelte voldsovertredelser hadde høyere straffverdighet enn det straffeloven ga uttrykk for.

En av presiseringene som ble gjort var begrepet ”mishandling”. Departementet viser til at dette kan være enkelthendelser i en sammenhengende rekke av voldshandlinger. Disse voldshandlingene kan være av utspekulert etter sadistisk preg, men fokuset skal også være på mishandling over tid, for eksempel gjentatte overgrep i familieforhold. Departementet legger spesielt vekt på dette da den voldsutsatte da ofte har sterk psykisk og økonomisk binding til voldsutøveren⁹⁶.

4.1.2 1990-tallet

1995- Strpl §222a besøksforbud

Er fornærmede i en akutt situasjon kan besøksforbud nedlegges for å verne fornærmede. Dette kan sette grenser for voldsutøveren, men også virke som en trygghet for den fornærmede. Det trenger ikke foreligge en anmeldelse, men det bør foreligge en reell fare for nye straffbare handlinger eller andre krenkelser.

⁹⁴ Ot.prp.nr.79(1986-1987), kap 2.5.3, side 8

⁹⁵ Ot.prp.nr.79(1988-1989), kap. 2.4.1, side 13

⁹⁶ Ibid., kap. 9, side 47

Forarbeidene slår fast at denne type forbud ikke nødvendigvis må ha tilknytning til en bestemt sak som er under etterforskning⁹⁷.

Bestemmelsen gir påtalemyndigheten en generell adgang til å ilegge besøksforbud⁹⁸.

Det må likevel vurderes om dette er forholdsmessig i den enkelte situasjon⁹⁹.

Straffeprosessloven §170a slår fast at et tvangsmiddel bare kan brukes når det er tilstrekkelig grunn til det. Det er påtalemyndigheten som tar avgjørelsen og bestemmelsen er av praktiske grunner plassert i straffeprosessloven¹⁰⁰.

Denne lovendringen er en av flere som tar utgangspunkt i NOU 1992: 16 ”Sterkere vern og økt støtte til kriminalitetsofre”.

Begrunnelsen for lovendringen var kjennskapet til at voldsutøveren ofte returnerer til den voldsutsatte og at dette kan føre til mer vold, trusler og trakassering¹⁰¹. Selv om voldsutøveren ble dømt skjedde det ofte at den voldsutsatte ble oppsøkt etterpå og man så behovet for å innføre en annen type trygghet for den voldsutsatte, etter løslatelse eller andre situasjoner.

Man hadde tidligere mulighet til å forby en person å oppholde seg på enkelte steder, eller rundt enkelte personer, men denne muligheten ble i alt for liten grad benyttet. Straffeloven §33 kunne bare benyttes i forbindelse med straffesak¹⁰² og utvalget mente derfor det var nødvendig å innføre en ny ordning slik at man kunne nedlegge besøksforbud når særlige forhold i en konkret sak tilsier dette.

Utvalget mente at dette var spesielt viktig i familievoldssaker da disse situasjonene ofte var spesielt vanskelig for den voldsutsatte¹⁰³.

⁹⁷ Ot.prp.nr.33(1993-1994), side 51

⁹⁸ Ibid

⁹⁹ Veiledning fra Politidirektoratet, kap. 2.4, side 15

¹⁰⁰ Ot.prp.nr. 33(1994-1995), kap 4, side 51

¹⁰¹ NOU 1992:16, kap VII, side 66

¹⁰² Ibid, kap 4.1, side 67

¹⁰³ Ibid

4.1.3 2000-tallet

2005 strl §219 vedvarende familievold

Straffelovens §219 ble endret i 2005 med virkning fra 01.01.2006.

Endringen viderefører deler av den tidligere §219, og retter seg mot mishandling i nære relasjoner, det som her defineres som familievold.

Bestemmelsen legger vekt på at det har skjedd mishandling over tid og at det ikke er enkelttilfeller den i første rekke skal ramme. Volden kan være grov eller gjentakende. Det trenger ikke å være samme krenkelse som skjer flere ganger, det kan for eksempel dreie seg om legemskrenkelse og senere trusler fra samme person.

Forarbeidene, ot.prp.nr113(2004-2005) setter ingen krav om hvor nært i tid krenkelsene måtte ha vært utført for at de kan betegnes som gjentatte¹⁰⁴. Lovendringen dekker også krenkelser som for eksempel trusler og psykisk mishandling.

De første dommene om psykisk mishandling, i den forstand at barn er vitne til vold, kom i 2006 basert på §119.

En av dommene kom i Trondheim Tingrett i 2007; 07-115262MED-TRON.

En far var tiltalt for både mishandling av sine kone og sine barn, men også i tillegg for psykisk mishandling av et barn som hadde vært vitne til at sin mor, og søsken, ble fysisk mishandlet. I denne dommen ble det også stilt krav til både sinnemestringskurs og megling i konfliktrådet og oppfyllelse av avtale inngått der. Dette samtykket faren til og saken har senere vært brukt som et eksempel på hva konfliktrådene kan bidra med.

¹⁰⁴ Ot.prp.nr.113(2004-2005) side 46

Endringer strl §§227 og 228.1

Ot.prp.nr.51(2002-2003) har hovedfokus på tvangsekteskap, men en del av lovendringene vil også berøre andre områder. Dette gjelder spesielt endringen om påtale i forbindelse med straffeloven §227 om tvang og trusler¹⁰⁵. Etter denne endringen er også trusler i familieforhold gjenstand for ubetinget offentlig påtale, jf. strl§77.

Prop.97L (2009-2010) gjelder skjerping av straffen for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd der departementet mener at straffenivået i rettspraksis er for lavt¹⁰⁶ for strl §228, første ledd. Proposisjonen viser til flere dommer der legemsfornærmelse, som ligger i grenseland mot legemsbeskadigelse, gis for liten straff og tror dette vil føre til endringer i rettspraksis.

Økning av strafferammen i §219

Paragrafen ble senest endret 25.06.2010 gjennom prop.97L(2009-2010)

Strafferammene økte fra 3 og 6 år til 4 og 8 år.

Departementet mente å kunne se en økning i rettspraksis etter lovendringen i 2005¹⁰⁷, men mente likevel at straffene fortsatt lå i det nederste sjiktet av strafferammen.

Økningen nå i juni er begrunnet med at departementet mener at straffenivået for vold i nære relasjoner er for lavt¹⁰⁸. Man ønsker med dette en skjerping av normalstraffnivået.

Departementet mener at straffenivået for vold i nære relasjoner bør ligge noe høyere enn straffenivået for sammenlignbare voldslovbrudd.

¹⁰⁵ Ot.prp.nr.51(2002-2003) kap.1, side 5

¹⁰⁶ Prop.97L(2009-2010), kap.6.3.2, side 34

¹⁰⁷ Ot.prp.nr.113(2004-2005)

¹⁰⁸ Prop.97L(2009-2010) kap. 6.2.2.1, side 31

Begrunnelsen for dette er at det i nære relasjoner ofte har pågått over lang tid, det er binding mellom utøveren og den voldsutsatte, og at frykten for å leve med vold kan være verre enn selve voldshandlingen.

Departementet mener at risikoen for langtidsskadevirkningene er større¹⁰⁹.

Straffeskjerpelsen i §219 skal spesielt øke straffen for vold mot barn¹¹⁰. Departementet mener at straffen for vold mot barn er for lav.

Avvergingsplikten, straffeloven §139

En annen lovendring, som trådte i kraft i juni i år, fører til skjerpet, og utvidet avvergingsplikt¹¹¹. Denne avvergingsplikten skal nå gå foran alle typer taushetsplikt. Dette innebærer at man har plikt til å informere politiet hvis man tror det har, eller skal bli, gjennomført en straffbar handling. Man trenger ikke lenger ha ”pålitelig kunnskap” om forholdet, men skal kunne varsle ved sterk mistanke¹¹².

4.2 Statistikk og registrering

Før 2006 ble familievold som ofte registrert som trusler eller forbrytelser mot liv, legeme og helbred, uten at man registrerte spesifikt hva som var familievold¹¹³.

Etter endringen av straffeloven §219 i 2006 har det skjedd en omfordeling i kriminalstatistikkene som gjør at det nå er lettere å ”lese” utviklingen når det gjelder familievold¹¹⁴.

¹⁰⁹ Prop.97L(2009-2010) kap. 6.2.2.1, side 31

¹¹⁰ Ibid., kap 8.1, side 41

¹¹¹ Pressemelding nr 85-2010; Justis- og politidepartementet

¹¹² Prop.116L(2009-2010), kap 10, side 17

¹¹³ Jf mail fra Stian Lid, seksjon for Levekårsstatistikk SSB, 13.07.2010

¹¹⁴ Ibid

Statistisk sentralbyrå(SSB) mener at økningen av antall registrerte anmeldelser må sees i sammenheng med endringene i registreringene. SSB mener det derfor er umulig å si hvor mange av lovbruddene under registreringen ”voldskriminalitet” som omfatter mishandling i familieforhold for årene før 2006¹¹⁵.

I følge politiets egne nettsider ble det i 2008 registrert 5284 tilfeller av familievold.

Dette gjelder alt fra alvorlige voldshandlinger som drap og drapsforsøk til sedelighetssaker og brudd på besøksforbud¹¹⁶.

Kartleggingen og registreringen er et av flere tiltak for å kunne redusere denne type vold samt å kunne ivareta de fornærmede bedre. Bruk av voldsalarm og besøksforbud er andre tiltak politiet bruker. Politiet mener selv at det ikke er enkelt å lage en pålitelig statistikk på familievold da det ofte er store mørketall, men at registreringer over tid kan gi et visst innblikk¹¹⁷.

Anmeldelsesstatistikkene har kun oversikt over de tilfellene som er anmeldt og dermed kjent for politiet. Blant annet viser politiets egne publikumsundersøkelse at andelen av straffbare forhold som anmeldes varierer mye¹¹⁸. Statistikken påvirkes av både publikums tilbøyelighet til å levere anmeldelse, oppdagelsesrisiko, kontroll og prioriteringer¹¹⁹.

Under kategorien ”mishandling i familieforhold” var det første halvår 2010 registrert 1320 anmeldelser. Dette er en økning på 17,3% fra første halvår i 2009.

¹¹⁵ Jf mail fra Stian Lid, seksjon for Levekårsstatistikk SSB, 13.07.2010

¹¹⁶ www.politi.no/rad_fra_politiet/vold_i_nare_relasjoner/statistikk/

¹¹⁷ Politidirektoratet, kommenterte STRASAK-tall, første halvår 2010, side 3

¹¹⁸ Ibid

¹¹⁹ Ibid

På oversikten nedenfor ser man en enorm økning fra 2006-2010. Det ble levert 112 anmeldelser første halvår 2006 mot 1320 anmeldelser første halvår 2010.

Dette er en økning på over tusen prosent.

Mishandling med legemskrenkelse er den største andelen av anmeldelsene, 1236 anmeldelser, en økning på 18,5% sammenlignet med første halvår 2009.

Vold i nære relasjoner første halvår 2006-første halvår 2010, utvikling i enkelte indikatorer							
	første halvår 2006	første halvår 2007	første halvår 2008	første halvår 2009	første halvår 2010	Endring i % første halvår 2009-første halvår 2010	Endring i % første halvår 2006-første halvår 2010
Anmeldte brudd på str.l.§ 219	112	490	762	1296	1320	1,8	1078,5
Anmeldte brudd på besøksforbud	428	496	616	668	829	24,1	98,6
Antall mobile voldsalarmer	-	1329	1434	1671	1754	4,9	31,9 *

* tallene gjelder for perioden 1.halvår 2007 til 1. halvår 2010.

(Tabellen er hentet fra Politidirektoratets rapport om kommenterte STRASAK-tall, første halvår 2010)

Tabellen viser også en stor økning i antall brudd på besøksforbud, men det må nok sees i sammenheng med at flere har blitt ilagt dette. Det er også en økning i antall mobile voldsalarmer, men man må også være obs på at 10-15% av disse er utlevert i saker som ikke gjelder familievold¹²⁰.

En annen statistikk over ofre for lovbrudd i perioden 2004-2009 er utarbeidet på vegne av Justisdepartementet¹²¹.

Denne viser 220 anmeldte forbrytelser i familieforhold for 2004 og 218 i 2005. For 2008 og 2009 har tallene økt til hele 1765 og 2553.

¹²⁰ Politidirektoratet, kommenterte STRASAK-tall, første halvår 2010, side 15

¹²¹ Presentert av Rita Parnas, Politi høgskolen i Oslo

Anmeldelser vedrørende mishandling i familieforhold(ikke grov mishandling) viser statistikken en økning fra 393 forhold i 2006 til hele 2050 i 2009.

Politidirektoratet tror at det kan være ordningen med familievoldskordinator(behandles under 5.1.1) i alle distrikt, samt den utvidede bistandsadvokatordningen som bidrar til at anmeldelseshyppigheten øker så kraftig. Direktoratet mener denne økningen er særdeles positiv da dette mest sannsynlig betyr at tiltakene som er satt i verk virkelig fungerer etter sin hensikt¹²².

Levekårsundersøkelsene fra SSB viser heller ikke en tilsvarende vekst i voldstilfeller og krisesentrenes egne statistikker er relativt stabile¹²³.

Direktoratet mener det er positivt hvis flere går til anmeldelse og at man får løftet denne volden ut av den private sfære og gjøre den til et offentlig anliggende¹²⁴. Dette fører til at politiet får kjennskap til flere saker og har da mulighet til å beskytte flere av de fornærmede.

Politidirektoratet skriver i sin rapport ”Tendenser i kriminalitet, utfordringer i Norge 2010-2012” at innsatsen mot vold i nære relasjoner har blitt styrket og organisert på en bedre måte enn før. Dette har ført til at denne type vold har i større grad blitt et offentlig anliggende. Direktoratet forventer at man også i tiden fremover vil oppleve en økning i registrert familievold som et resultat av bedre rutiner¹²⁵.

I sine anbefalinger skriver direktoratet at politidistriktene fortsatt må prioritere denne type vold høyt slik at man på sikt kan oppnå en faktisk reduksjon ettersom flere saker vil bli avdekket og iretteført¹²⁶.

¹²² Politidirektoratet, kommenterte STRASAK-tall, første halvår 2010., side 14

¹²³ Politidirektoratet; Trender i kriminalitet 2010-2012, side 9

¹²⁴ Ibid

¹²⁵ Ibid, side 10

¹²⁶ Ibid

5. Involverte parter oppgaver og utfordringer

Det er mange involverte parter, men jeg konsentrerer meg om de mest ”synlige”; politi, påtalemyndighet og Konfliktrådet. Dette fordi politi- og påtalemyndighet har ansvaret for å innlede straffesaker mens Konfliktrådet er et alternativ til dette og har gjennomført en del undersøkelser på området. Det er ikke ment som en sammenligning, men som en måte å vise at det kan finnes hjelp uten at det fremkommer på kriminalstatistikken som straff. I noen dommer blir også megling i Konfliktrådet en del av reaksjonen fra Domstolen, jfr dommen nevnt i kap 4.1.3.

Konfliktrådet i Sør-Trøndelag gjennomfører et pilotprosjekt om forsoning og forebygging, ”Tiltak 21” fra regjeringens handlingsplan mot vold. Dette vil bli drøftet i eget punkt.

I saker som involverer barn er ofte barnevernet involvert. Jeg har likevel valgt å ikke gå inn på den problematikken da jeg mener det vil bli for omfattende og ikke det tema som denne oppgaven er tenkt å dekke. Barnevernet vil kun bli omtalt der det er aktuelt.

5.1 Politiet

Den instansen som har møtt de største utfordringene er nok politiet. Har de kompetanse til å vurdere på stedet hva som er riktig håndtering? Hvordan håndteres politiinngrep i familiekonflikter? Hvilke utfordringer mener politiet selv de har?

Politidirektoratet utga i 2008 en veileder om politiets arbeid med vold i nære relasjoner. Bakgrunnen for denne veilederen er regjeringens handlingsplan for vold i nære relasjoner 2008-2011 ”Vendepunkt”.

Mange av tiltakene i handlingsplanen berører politiet direkte¹²⁷. Målsettingen med veilederen har vært å samle inn og fremstille materialet så oversiktlig som mulig og ønske om å bistå, og hjelpe de mange ofrene for vold i nære relasjoner¹²⁸.

Geir Aas har skrevet en PhD-avhandling om temaet i 2009. Denne gir et godt inntrykk av de problemene politiet kan møte. Han slår fast at ”politiet ofte ikke finner tydelige straffbare overgrep når de rykker ut til en familievoldsmelding”¹²⁹.

Han har i forbindelse med avhandlingen intervjuet polititjenestemenn om deres arbeid med familiekonflikter og vil derfor bli benyttet her som hovedreferanse.

Hans sammenligninger av årene 1995 og 2005 kan si noe om endringene over tid.

Han viser blant annet til problemet med at mistenkte ikke er tilgjengelig for politiet. I hele 41% av utrykningene, i 2005, var mistenkte utilgjengelig og kunne da ikke pågripes eller bortvises.

Likevel ble det bare i 15% av utrykningene foretatt pågripelse og i 14% ble det foretatt bortvisning¹³⁰. Innbringelse ble enda sjeldnere resultatet, kun i 3% av tilfellene og da som ofte i forbindelse med beruselse.

Bortvisning kan brukes selv om det ikke fremtrer noen som er mistenkt for den konkrete straffbare handlingen, men kan også benyttes for å stoppe en konflikt uten å ta stilling til hva som har skjedd, eller hvem som har gjort hva¹³¹. Ved husbråk er det ofte den som ikke eier bolig som blir vist bort, uten at det er tatt standpunkt til hvem som har skyld i hva¹³².

¹²⁷ Veiledning fra politidirektoratet, side 5

¹²⁸ Ibid., side 6

¹²⁹ Geir Aas; Politiinngrep i familiekonflikter, side 9-10

¹³⁰ Ibid, side 69

¹³¹ Ibid, side 70

¹³² Ibid

For pågripelse må det være skjellig grunn til mistanke for at noe straffbart har skjedd.

Som nevnt i kapittel 4.1.1 ble det tidligere rettet en del kritikk for at politiet og påtalemyndigheten ikke slo hardt nok ned på familievold. I Aas' avhandling vises det også til undersøkelser som er gjort i Norge og som mener at "privatlivets fred" har vært en sovepute for politiet mot å gjøre noe med familievolden.

Husbråk ble ansett oppgjort når roen hadde senket seg, politi og påtalemyndigheten anmeldte for lite og altfor mange saker ble henlagt¹³³.

Lovendringene de siste årene og det økte fokuset på familievold har endret dette, men mye tyder på at dette også har gitt etaten større økonomiske utfordringer.

Det er laget store planer, men trolig harmonerer ikke ressurstilgangen med ønskene.

I politidirektoratets rapport "politiet mot 2020" drøftet man bemannings- og kompetansebehovet i politiet¹³⁴. Allerede i forordet slås det fast at politiets oppgaveløsninger er avhengig av at også andre samfunnsaktører lykkes og at det er viktig å få frem forståelsen for at forebygging og bekjempelse av kriminalitet er et felles samfunnsansvar. Videre at man med dagens kriminalitetsutvikling bør øke bemanningen slik at det er minimum 2 operative årsverk pr tusen innbyggere.

Få land har så lav politibemanning som Norge¹³⁵ og noen distrikt har større utfordringer enn andre også for å kunne komme opp på landsgjennomsnittet i dag på 1,8 årsverk. Som eksempel kan situasjonen i Sør-Trøndelag brukes. Her er det i snitt 1,3 tjenestemenn pr tusen innbyggere¹³⁶. Sentrum politistasjon i Trondheim nedbemannet med 14 stillinger i sommer.

¹³³ Geir Aas; Politiinngrep i familiekonflikter., side 54

¹³⁴ Politidirektoratets rapport "Politiet mot 2020", 2008

¹³⁵ Ibid

¹³⁶ Adresseavisen 17. november 2010

Mye av de økte overføringene i forbindelse med de siste års statsbudsjett har ikke ført til flere stillinger da det meste gikk til en høyst påkrevd IKT-satsing¹³⁷.

Politiets fellesforbund(PF) har i forbindelse med statsbudsjettet for 2011 pekt på den stramme bemanningssituasjonen. PF mener at utgangspunktet må være at politiet har tilstrekkelig med ressurser for å kunne forebygge og bekjempe kriminalitet. Politiet må ha ressurser nok til å opprettholde befolkningens trygghet¹³⁸.

Etter PFs mening er bemanningssituasjonen nå så kritisk at det vil innebære at man ikke er i stand til å levere den tjenesten som samfunnet krever¹³⁹.

16.-19. november 2010 avholdt Politiets fellesforbund sitt landsmøte.

Der ble det blant annet vedtatt en resolusjon om nødvendigheten bak større økonomiske ressurser til politiet¹⁴⁰.

PF mener at kampen mot all kriminalitet er mer kostnadskrevende og at de opplever at det er et stort sprik mellom reelle behov og tilgjengelige ressurser. PF peker på at det har vært økte bevilninger fra Stortinget de siste årene, men at dette ikke har vært nok til å møte utfordringene.

Kravet fra landsmøtet var en ekstrabevilling på 500 millioner for å kunne dekke blant annet ny IKT-struktur samt å få flere nyutdannede ut i jobb. PF legger til grunn at publikums forventninger er enorme, men at ressursknappheten fører til at mange oppgaver forblir uløste.

¹³⁷ Adresseavisen 17. november 2010

¹³⁸ Politiets fellesforbund: Vurderinger av forslag til politibudsjettet 2011

¹³⁹ Ibid

¹⁴⁰ Resolusjon "500 millioner ekstra straks", 19.11.2010

I Adresseavisen samme dag kunne man lese at aktor i flere saker har gått inn for redusert straff fordi sakene har blitt liggende for lenge hos politiet¹⁴¹. I artikkelen uttrykkes det bekymring da lang saksbehandling kan ha betydning for utfallet av saken, hvor godt den blir belyst og straffenivået.

Lang saksbehandling påfører også partene en unødvendig belastning. Politimesteren sa i en kommentar at det er uheldig at straffenivået blir påvirket av for lang saksbehandlingstid og at det er en stor utfordring å kunne prioritere tøffere.

Et at tiltakene som har vært gjennomført for å avhjelpe er innføringen av familievoldskoordinator i politidistriktene. I tillegg overføres nå flere saker til konfliktrådene for megling der.

5.1.1 Familievoldskoordinator

Familievoldskoordinatorene har offisielt vært i funksjon siden 1. juli 2002. Ordningen tar sikte på å styrke politiets innsats for volds- og trusselutsatte kvinner spesielt¹⁴².

Bakgrunnen for ordningen var blant annet å øke politiets innsats i forhold til familievold og man ønsket en helhetlig og ensartet behandling av denne type voldssaker¹⁴³.

Alle politidistriktene ble pålagt å etablere en ordning med familievoldskoordinator og Direktoratet ga noen føringer for hvordan arbeidet skulle utføres¹⁴⁴.

Koordinatoren skal blant annet arbeide med å utarbeide forslag til rutiner og metodeutvikling, samt ha en koordinerende rolle over politidistriktets samlede innsats på området.

¹⁴¹ Adresseavisen 19.11.2010

¹⁴² NkvtS-notat "Familievoldskoordinatorene i Politiet", 2004, side 2

¹⁴³ Ibid, side 3

¹⁴⁴ Ibid, side 4

I tillegg skal koordinatoren være en ressursperson for aktuelle avdelinger og driftsenhetene og utgjøre en støtte for etterforskere og kontaktpersoner.

Da Nkvts utarbeidet sitt notat om familievoldskoordinatorerne i 2004 gikk de blant annet gjennom hvordan ordningen hadde fungert siden oppstarten.

Gjennomgangen viser at det er stor spennvidde i hvordan dette har vært håndtert. Et problem som påpekes er at det ikke har fulgt særlig ressurser med ordningen¹⁴⁵.

Et fåtall av de som da arbeidet som koordinator hadde søkt på stillingen. De fleste var allerede ansatt og hadde enten ønsket seg dette området eller blitt beordret.

Notatet viser til uheldige situasjoner der en polititjenestemann ble anmodet til å søke stillingen uten at han var klar over hva stillingen innebar. Informasjonen til potensielle koordinatorene hadde vært mangelfull¹⁴⁶.

Omfanget av koordinatorarbeidet varierte også. I hele 16 av 27 politidistrikt hadde koordinatoren full stilling i tillegg til dette arbeidet, da gjerne i etterforskning. Kun seks distrikter hadde full, eller tilnærmet full stilling. I de fleste andre var fordelingen 50% koordinator og 50% annen stilling¹⁴⁷.

Koordinatorerne understreket at det var spesielt viktig å få bukt med en del holdninger innad i politiet om familievold og at økonomien i politidistriktet kan være en bremseløss for opplæring og informasjon til de ansatte¹⁴⁸.

Distriktene håndterer forholdet til de voldsutsatte på svært ulike måter. I enkelte distrikter har koordinatoren utstrakt kontakt med de voldsutsatte og i noen distrikt kun telefonisk oppfølging.

Koordinatorerne hadde i intervjuene vært opptatt av at det skulle bli færrest mulig OPS-saker (oppgjort på stedet).

¹⁴⁵ Nkvts-notat "Familievoldskoordinatorerne i Politiet", 2004, side 5

¹⁴⁶ Ibid

¹⁴⁷ NKVTS-notat "Familievoldskoordinatorerne i politiet", 2004, side 6

¹⁴⁸ Ibid, side 7

Dette er også i tråd med føringene fra Politidirektoratet.

Koordinatorerne ønsker å være med på å senke terskelen for å kontakte politiet når noe skjer slik at voldsutsatte vet at de har en person å forholde seg til¹⁴⁹.

Noen koordinatører opplevde sin egen arbeidssituasjon som problematisk og at de manglet nok tid. Mange drev etterforskning på full tid og da ga organiseringen av familievoldsarbeidet grobunn for mye frustrasjon¹⁵⁰. De mente selv at de ikke hadde tid til egenutvikling eller kompetanseheving og følte problemer med å følge opp arbeidet.

Nkvts hadde også spurt koordinatorene om hva de mente var grunnen til at mange kvinner ikke anmeldte familievold. De mente blant annet at det kunne være at kvinnene var utsatt for trusler eller rett og slett at de ikke ønsket at partneren skulle straffeforfølges¹⁵¹.

De fleste koordinatorene mente også at strafferettslig tilnærming ikke var den beste løsningen når det gjaldt familievold, men mente at det i enkelte tilfeller kunne ha en forebyggende effekt å innhente voldsutøverne til avhør slik at han ble klar over at han var under oppsikt¹⁵².

På bakgrunn av dette ønsket de å understreke viktigheten av et holdningsskapende arbeid innad i politietaten. Man mente det var viktig å snakke med begge parter i denne type saker og sette den fornærmedes trygghet i sentrum. Koordinatorerne mente det var viktigere enn hvor mange saker det enkelte distrikt hadde anmeldt eller påtalt.

Videre at det var viktig å snakke med den voldsutsatte kvinnen og formidle kontakt med samarbeidende etater¹⁵³.

¹⁴⁹ NKVTS-notat "Familievoldskoordinatorerne i politiet", 2004, side 8

¹⁵⁰ Ibid, side 9

¹⁵¹ Ibid, side 14

¹⁵² Ibid

¹⁵³ Ibid, side 15

Nkvts skriver i notatet at de innser at statistikk er viktig for en etat som får legitimitet ved å tallfeste hva de gjør, men mener at dette ikke nødvendigvis skaper større trygghet for de voldsutsatte kvinnene som allerede kan ha store problemer med å melde fra når den type overgrep skjer¹⁵⁴.

De mener at hvis koordinatorerne skal være en ressursperson måtte han eller hun få muligheten til å øke sin egen kompetanse på området. Dette ville innebære at koordinatorene burde få mulighet til å skaffe seg kompetanse på områder utover det som er tilgjengelig innad i politiet. De mente at det også var særdeles viktig hva slags kompetanse som ble videreført innad i etaten¹⁵⁵.

Et problem, i følge Nkvts, var at kunnskapsutviklingen innad i all hovedsak var på rent politi- og jusfaglige emner¹⁵⁶.

De påpekte at det ville være synd hvis andre viktige temaer, som for eksempel hvordan fornærmede og voldsutøveren reagerte etter en voldsepisode, ble satt til side til fordel for opplæring i juridiske aspekter for lovverk rundt offentlig påtale og voldsalarm.

Nkvts viste i denne sammenhengen til en fersk svensk studie som viste at kunnskap om psykiske reaksjoner, og bearbeiding av tjenestemennenes egne psykiske reaksjoner etter en traumatisk opplevelse, også er viktig for hvordan de behandler partene i slike saker og også hvordan de vil være i stand til å oppnå tillitt og skape god kommunikasjon med partene.

Nkvts syntes det var synd å oppdage at dårlig økonomi i distriktene kunne føre til dårligere kompetanseutvikling enn det man behøvde og at dette også kunne være til hinder for å trekke inn utestående ekspertise for å heve kompetansen innad¹⁵⁷.

¹⁵⁴ NKVTS-notat ”Familievoldskoordinatorerne i politiet”, 2004, side 15

¹⁵⁵ Ibid

¹⁵⁶ Ibid

¹⁵⁷ Ibid

Nkvts påpeker at selv om man med denne ordningen ønsker å legge bedre til rette for at flere skal kunne straffeforfølges og påtales virker det som om etaten selv erkjenner at dette ikke er tilstrekkelig, og kanskje heller ikke den beste fremgangsmåten¹⁵⁸.

I 2008 la Regjeringen frem handlingsplanen ”Vendepunkt” som innholdt 50 tiltak for å styrke innsatsen mot vold i nære relasjoner.

I denne handlingsplanen hadde seks statsråder gått sammen om syv målsettinger¹⁵⁹:

- Ofrene skal sikres nødvendig hjelp og beskyttelse
- Voldsspiralen skal brytes ved å styrke behandlingstilbudet til voldsutøveren
- Ofrene skal gis tilbud om tilrettelagte samtaler med voldsutøver
- Kunnskap og samarbeid i hjelpeapparatet skal styrkes
- Forskning og utviklingsarbeid skal iverksettes
- Vold i nære relasjoner skal synliggjøres
- Vold i nære relasjoner skal forebygges gjennom holdningsendringer

Tiltak nr 9 omhandlet familievoldskoordinatorene.

Handlingsplanen slo fast at alle politidistrikter skal ha familievoldskoordinator i full stilling. I de største distriktene skal det opprettes egne team.

Teammodellen skal være landsdekkende, i den forstand at distrikter uten egne team skal sikres kompetanseoverføring og bistand der det er behov for det¹⁶⁰.

¹⁵⁸ Ibid, side 16

¹⁵⁹ Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011, ”Vendepunkt”, side 3

¹⁶⁰ Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011, ”Vendepunkt”, side 8

5.2 Påtalemyndigheten

Straffeprosessloven kapittel 6 slår fast hvem som er påtalemyndighetens tjenestemenn og hva deres oppgaver er.

Hvem som har påtalekompetanse er regulert i straffeprosessloven kapittel 7.

Politiet avgjør spørsmålet om tiltale i enkelte saker. I familievold er det ofte straffeloven §§228 og 229 som brukes og politiet kan avgjøre der det vil medføre fengselstraff i inntil 4 år.

Politijuristene kan opptre som aktor under straffeforfølgning ved domstolene.

Statsadvokaten avgjør spørsmål om tiltale i saker som ikke er underlagt Riksadvokaten eller politiet.

Riksadvokatens rundskriv er retningsgivende for politiets- og påtalemyndighetens arbeid på området. Det siste rundskrivet om familievold er rundskriv nr.3/2008.

Riksadvokaten slår fast at området har fått økt oppmerksomhet, men at det fortsatt er rom for forbedringer. Spesielt behov for ajourførte og mer utfyllende retningslinjer for etterforskning og påtalebehandling.

I nevnte rundskriv påpekes problemet med at fornærmede trekker tilbake sin forklaring. Dette har ingen betydning for påtalespørsmålet, men bevissituasjonen kan bli vanskelig hvis forklaringen ikke er tatt opp på en slik måte at den kan brukes under hovedforhandlingen.

5.2.1 Bevisproblematikk

Fornærmedes samarbeidsvilje har stor betydning for påtalemyndigheten. I mange saker har fornærmede og påtalemyndigheten sammenfallende interesse i at saken blir oppklart, men innføringen av ubetinget offentlig påtale kan skape problemer hvis fornærmede ikke ønsker dette samarbeidet¹⁶¹.

Påtalemyndigheten kan føre sak, og også få domfellelse uten fornærmedes samtykke, men da må man ha tilstrekkelig med bevis¹⁶².

En utfordring som går igjen er at fornærmede trekker tilbake sin forklaring om straffbare forhold¹⁶³. Dette har ikke betydning for påtalespørsmålet, men kan vanskeliggjøre bevissituasjonen.

Riksadvokaten oppfordrer i sitt rundskriv å ta lyd- og bildeopptak av avhør av fornærmede. Han skriver videre at det bør vurderes om forsvarer skal få være tilstede for å sikre kontradiksjon.

Et spørsmål som også drøftes er muligheten til å lese opp, eller spille av tidligere avgitte forklaringer i de tilfellene fornærmede trekker sin forklaring.

Statsadvokat Gert Johan Kjelby drøfter dette inngående i en artikkel fra 2004¹⁶⁴. I tillegg har Riksadvokaten utarbeidet retningslinjer om lyd- og bildeopptak av politiforklaringer som også omfatter familievoldssaker¹⁶⁵.

Kjelby slår fast at effektiv sikring av bevis ikke sjelden kommer på spissen i familievoldsaker.

¹⁶¹ Skjørten; Lov og rett mot familievold?, 2002, side 87

¹⁶² Ibid

¹⁶³ Riksadvokaten, Rundskriv nr. 3/2008, pkt. 2.2

¹⁶⁴ Kjelby; Bevissikring og bevisførsel i familievoldsaker, 2004 (TFST-2004-7)

¹⁶⁵ Riksadvokaten, retningslinjer, RA-2004-497m

Han poengterer at når saken kommer for retten kan den fornærmede, eller andre vitner som er i familie med tiltalte, både nekte å forklare seg og å nekte å svare på spørsmål. I enkelte tilfeller også unnlate å møte. I disse tilfellene er det et ønske fra aktoratet å kunne føre bevis for innholdet i den forklaringen som er gitt tidligere¹⁶⁶.

Før innføringen av ubetinget offentlig påtale medførte ofte en tilbaketrekning av påtalebegjæring at saken ble henlagt av påtalemyndigheten eller avvist av domstolene ettersom påtalevilkårene ikke lenger var til stede¹⁶⁷.

Etter lovendringen i 1988 kan nå straffesak fremmes selv om den fornærmede ikke ønsker det. Dette kan føre til at den fornærmede ikke ønsker å forklare seg eller bidra med opplysninger.

Straffeprosessloven §§122 og 123 kan således være en utfordring. Det å måtte forklare seg om sine nærstående, eller bidra til at disse blir straffedømt, kan være en samvittighetsprøve¹⁶⁸. Likeledes kan lojalitetsbånd eller frykt være grunn til å nekte å forklare seg.

De fleste forklaringer eller anmeldelser i familievoldsaker gis av personer som etter dette er fritatt for å forklare seg. Den fornærmede, eller andre nærstående vitner, kan når som helst kunne endre standpunkt eller nekte å gi opplysninger.

Spørsmålet blir om tidligere avgitte forklaringer, eller forklaringer fra andre kan brukes i retten. Hovedregelen er muntlighet, men straffeprosessloven §§296 og 297 gir en viss åpning for opplesing av vitneforklaringer.

¹⁶⁶ Kjelby: Bevissikring og bevisførsel i familievoldsaker, 2004, side 7

¹⁶⁷ Ibid, side 8

¹⁶⁸ Ibid, side 9

Dette må sammenholdes med de krav som følger av Den europeiske menneskerettighetskonvensjon(EMK) artikkel 6(1) om rettferdig rettergang¹⁶⁹.

I en straffesak har partene som hovedregel mulighet til å føre de bevis de ønsker, men ikke på hvilken som helst måte¹⁷⁰. Bevis kan avskjæres, men krever et særskilt rettsgrunnlag. Dette av hensyn til den siktede i saken, jf EMK.

Ved utrykning til husbråk har politiet plikt til å skrive en utførlig rapport dersom det dreier seg om legemsbeskadigelse, uavhengig av hva den fornærmede måtte si. Politiet kan bruke tjenestemennene som har rykket ut som vitner og kan føre sak, hvis arbeidet på stedet er gjort skikkelig¹⁷¹.

Ordlyden i straffeprosessloven §296 gir anledning til å bruke tidligere forklaring, gitt av fornærmede som bevis når vedkommende nekter å forklare seg etter strpl§122.

Tidligere aksepterte Høyesterett dette under forutsetning av at vitnet/fornærmede var blitt informert om muligheten til å nekte å forklare seg før selve avhøret.

Kjelby presiserte, da artikkelen ble skrevet i 2004, at det var en absolutt prosessuell forutsetning at vitnet hadde fått denne informasjonen før avhøret. Han henviser til et par saker der retten har godkjent opplesning under forutsetning av dette var gjennomført, men mente at rettstilstanden da ikke var helt i tråd med disse avgjørelsene da det ble lagt større vekt på muligheten for krysseksaminasjon¹⁷².

¹⁶⁹ Kjelby; Bevissikring og bevisførsel i familievoldsaker, 2004, side 9

¹⁷⁰ Ibid, side 11

¹⁷¹ Skjørten; Lov og rett mot familievold, 2002, side 89

¹⁷² Kjelby; Bevissikring og bevisførsel i familievoldsaker, 2004, side13

Han påpekte også viktigheten av at politiet opptrådte korrekt med hensyn til formalia når man mottok anmeldelse eller foretok avhør.

Han går så langt som å mene at hvis vitnet ikke er informert om sine rettigheter kunne dette betraktes som et ulovlig, ervervet bevis¹⁷³.

Kjelby mener likevel at formelle feil kan retts opp hvis vitnet erklærte at det husket innholdet i den tidligere forklaringen og også vedstår seg denne.

Kjelby viser til at Høyesterett, i en kjennelse har godtatt dette, Rt-2001-689. I denne saken ble en politiforklaring ansett som å være en del av en senere rettslig forklaring ettersom vitnet hadde avgitt slik erklæring¹⁷⁴.

Kjelby drøftet videre forholdet til EMK art 6 og praksis fra Den Europeiske menneskerettsdomstol(EMD). Han mente at EMK art 6(3) ikke gir en ubetinget rett til å eksaminere vitner og at artikkelen heller ikke gir et absolutt forbud mot å lese opp politiforklaringer. Han legger vekt på at etter konvensjonen selv, og praksis, er det viktigste om tiltalte i sum har fått en rettferdig rettergang¹⁷⁵.

Likeledes at EMD har på generelt grunnlag uttalt at det er den nasjonale lovgivningen som bestemmer reglene for bevisførsel og bevissikring i familievoldsaker¹⁷⁶. I praksis har EMDs vurderinger gått på om hvilken betydning forklaringen har hatt i den samlede bevisvurderingen i saken¹⁷⁷.

Høyesterett har også foretatt vurderinger på dette området, noe rettspraksis viser.

¹⁷³ Kjelby; Bevissikring og bevisførsel i familievoldsaker, 2004, side 13

¹⁷⁴ Rt-2001-689, side 693

¹⁷⁵ Kjelby; Bevissikring og bevisførsel i familievoldsaker, 2004, side 14

¹⁷⁶ Ibid, side 15

¹⁷⁷ Ibid, side 16

Etter en del saker i EMD har Høyesterett avsagt en rekke avgjørelser der de har slått fast at opplesning ikke uten videre er tillatt selv om vilkårene etter ordlyden er oppfylt, jf strpl§§296 og 297¹⁷⁸.

Det sentrale i denne vurderingen er tiltaltes rett til å krysseksaminere vitnet, samt hvor stor betydning beviset har.

I en kjennelse, Rt-1990-312, uttalte Høyesterett at ” Hvis det dreier seg om helt sentrale vitner, som det er mulig å føre for den dømmende rett, må hensynet til tiltaltes rettssikkerhet regelmessig slå igjennom i forhold til utgifter og ulemper ved en utsettelse av saken”¹⁷⁹. I den nevnte saken kunne forklaringen leses opp da den ikke var utslagsgivende for domfellelsen.

Flere kjennelser og dommer gjennom 90-årene har forsterket dette prinsippet. Høyesterett har uttalt at ” I de tilfelle forklaringen vil være det avgjørende eller et hovedsakelig bevis for tiltaltes skyld, vil opplesning av rettslige forklaringer og politiforklaringer som regel måtte avskjæres med mindre tiltalte har hatt anledning til å stille spørsmål til vitnet”¹⁸⁰.

Et viktig prinsipp, for rettens behandling om å kunne lese opp forklaringer, er prinsippet om når beslutning om avskjæring skal tas. Høyesterett har lagt vekt på at denne vurderingen bør gjøres etter at alle bevis har vært ført. Først da har retten et fullstendig bilde av bevissituasjonen.

¹⁷⁸ Kjelby; Bevissikring og bevisførsel i familievoldsaker, 2004, side 18

¹⁷⁹ Rt-1990-312, side 316

¹⁸⁰ Rt-1999-757, side 760

I en Høyesterettsdom i 1995 uttalte dommer Schei: ”Jeg tilføyer at beslutning om å tillate opplesning av fornærmedes politiforklaring under enhver omstendighet ikke burde vært truffet ved innledningen til hovedforhandlingen, men først etter at retten hadde hørt den øvrige bevisførsel i saken. Først da ville den hatt et rimelig grunnlag for å bedømme hvilken betydning forklaringen kunne tenkes å ha som bevis i saken”¹⁸¹.

Kjelby skriver i sin artikkel at etter hans syn har retten også en selvstendig plikt i slike situasjoner å vurdere opplesning hvis dette tidligere i prosessen har blitt nektet¹⁸².

EMK art 6(3)d slår fast at den siktende skal ha mulighet til ”å avhøre eller la avhøre vitner som blir ført mot han”.

EMD-praksis legger opp til at dette kan gjøres både under etterforskningen og i selve hovedforhandlingen. Det kan ikke kreves at det er den siktende selv eller hans forsvarer som må stille spørsmålene, dette kan også gjøres av en dommer. Hvis dette gjennomføres i politiavhør kan forsvarer gis anledning til å være til stede¹⁸³.

At vitnet ikke møter i familievoldsaker skjer ikke så ofte, men heller at de nekter å forklare seg¹⁸⁴.

Spørsmålet da er om dette er tilstrekkelig for å tillate opplesning hvis tiltalte ikke har hatt anledning til å stille vitnet spørsmål tidligere.

Hvis vitnet møter i retten, men nekter å svare på spørsmål, blir en krysseksaminasjon vanskelig.

¹⁸¹ Rt-1995-1096, side 1957

¹⁸² Kjelby; Bevissikring og bevisførsel i familievoldsaker, 2004, side 19

¹⁸³ Ibid, side 22

¹⁸⁴ Ibid, side 24

En interessant avgjørelse er Høyesteretts kjennelse 19. desember 2003, Rt-2003-1808.

Et sentralt vitne i en straffesak hadde under ankeforhandlingen nektet å forklare seg, jf strpl§123. Vitnet hadde tidligere avgitt forklaring for politiet i rettslig avhør, men Lagmannsretten nektet denne opplest.

Høyesterett kom frem til at opplesning ikke ville være i strid med EMK art6, nr1, jf nr 3. Vitnet hadde forklart seg i Tingretten, men nektet når saken kom til Lagmannsretten.

Høyesterett mente at så lenge tiltalte og forsvareren hadde hatt mulighet til å stille spørsmål under hovedforhandlingen var dette god nok grunn til at forklaringen, avgitt under etterforskningen, kunne leses opp selv om vitnet nå nektet å svare på spørsmål.

Dommer Skoghøy uttalte blant annet; ”EMK artikkel 6 nr. 3 bokstav d er begrunnet i prinsippet om « equality of arms » (partslikhetsprinsippet), og dersom tiltalte eller hans forsvarer har fått anledning til å stille spørsmål, er dette prinsippet tilfredsstilt, selv om vitnet nekter å svare”¹⁸⁵.

Høyesterett likestiller evne, vilje og manglende hukommelse¹⁸⁶.

Kjelby mener at det i saker der det er helt umulig å føre vitnet må det være grunnlag for opplesning selv om forsvarer ikke har hatt anledning til å stille spørsmål, spesielt hvis vitne er av avgjørende betydning for avgjørelse av skyldsspørsmålet¹⁸⁷.

I familievoldsaker kan tiltales eget forhold ha betydning i flere sammenhenger. Den fornærmede kan ofte være utsatt for press og trusler eller annen påvirkning for å ikke uttale seg.

¹⁸⁵ Rt-2003-1808, avsnitt 18

¹⁸⁶ Kjelby; Bevissikring og bevisførsel i familievoldsaker, 2004, side 26

¹⁸⁷ Ibid, side 31

Hvis det kan bevises at slik påvirkning har vært gjort vil opplesing av tidligere forklaring tillates. Tjenestemannen som tok forklaringen kan i en slik situasjon forklare seg om denne¹⁸⁸.

Høyesterett har lang praksis på dette. I 1994 avviste de en anke fra en tiltalt der politiforklaringene hadde blitt opplest i Byretten. Høyesterett var enig i at dette kunne bli gjort ettersom det mest sannsynlig var press fra den tiltalte selv som hadde forårsaket at de fornærmede nektet å forklare seg.

Høyesterett uttalte ” I denne situasjonen kan det ikke være i strid med kravet til "fair trial" at domfelte ikke fikk eksaminere vitnene. Han har selv valgt å fremtvinge den situasjon han beklager seg over. Etter mitt syn skal domstolene ikke måtte akseptere at press eller trusler fra tiltaltes side skal få betydning for avgjørelsen av skyldspørsmålet”¹⁸⁹.

Hvis den fornærmedes tidligere forklaring avskjæres som bevis kan ikke den polititjenestemann som opptok forklaringen føres som vitne. Kjelby mener likevel at polititjenestemenn kan forklare seg om andre forhold, som for eksempel egne observasjoner, utsagn fra tiltalte eller fornærmede, nedtegnelser fra åstedet m.m.¹⁹⁰.

Kjelby mener at hvis fornærmede overhode ikke ønsker å forklare seg må politiet under etterforskningen ta sikte på å skaffe seg annenhåndsupplysninger. Dette kan for eksempel være våre nære venner som da vil ha forklaringsplikt, andre familiemedlemmer uten samme lojalitet til siktede, naboer etc. Videre at søk i vaktjournaler kan avdekke flere episoder om ”husbråk”, tidligere anmeldelser, alt som kan ha betydning når øvrige bevis skal vektas mot fornærmedes manglende forklaring¹⁹¹.

¹⁸⁸ Kjelby; Bevissikring og bevisførsel i familievoldsaker, 2004, side 35

¹⁸⁹ Rt-1994-469, side 470-471

¹⁹⁰ Kjelby; Bevissikring og bevisførsel i familievoldsaker, 2004, side 38

¹⁹¹ Ibid, side 39

Når det gjelder legeerklæringer kan disse kun benyttes hvis fornærmede har samtykket i at politiet kan innhente disse. Hvis et slikt samtykke trekkes tilbake kan ikke legen brukes som vitne i saken, men de opplysningene som legen allerede har gitt kan ikke den fornærmede lenger ha rådighet over¹⁹².

En kjennelse i Høyesterett slår fast at; ”Det forstyrrer ikke tillitsforholdet mellom lege og pasient at disse opplysninger brukes i straffesaken¹⁹³.

Og videre at ” I forhold til EMK artikkel 6 nr. 1, jf. nr. 3 bokstav d – kravet til rettfærdig rettergang og tiltaltes rett til å avhøre aktoratets vitner – er det naturlig å se legens journal fra undersøkelsen av fornærmede som et skriftlig bevis, som ikke er blitt til i anledning saken”¹⁹⁴.

Fritaksretten for nærstående av tiltalte har vært et gjentatt tema, senest drøftet i Riksadvokatens retningslinjer, RA-2010-123m. Disse gir nye og presiserende direktiver om dette.

Disse retningslinjene baserer seg på en kjennelse i Høyesteretten i april i år, HR-2010-612-A.

I denne saken var ikke de siktede gjort kjent med fritaket for vitneplikt mot nærstående, jf strpl§122. Dette var en sak med søsken og foreldre, innenfor begrepet nærstående. Lagmannsretten hadde avgjort å ikke oppheve tingrettens dom på grunn av saksbehandlingsfeil. De siktende hadde fått en generell orientering om at de ikke hadde plikt til å forklare seg og Høyesterett kom frem til at denne orienteringen hadde tilstrekkelig ivaretatt informasjonsplikten om fritaksrett.

¹⁹² Kjelby; Bevissikring og bevisførsel i familievoldsaker, 2004, side 40

¹⁹³ Rt-2003-219, avsnitt 16

¹⁹⁴ Ibid, avsnitt 21

Dommer Indreberg uttalte i saken blant annet: ”Mitt syn er altså at hensynene bak reglene om fritak fra vitneplikt om nærstående, jf. § 122 og 123, er tilstrekkelig ivaretatt gjennom den generelle orienteringen siktede får om at han eller hun ikke har plikt til å forklare seg. Dersom forklaringen fra en siktet om familiemedlemmers forhold skal nektes opplest fordi det ikke også er opplyst om straffeprosessloven § 122 og § 123, vil det skape et unødig hinder for opplysningen av straffesaker”¹⁹⁵.

5.3 Konfliktrådet

Som nevnt kan Konfliktrådet være et tilbud istedenfor å ta en sak til retten og også være en del av en domspremiss, jf dommen nevnt under kapittel 4.1.3.

Det er i dag 23 konfliktråd i Norge med til sammen ca 700 meglere. For å kunne være megler må man gjennomgå opplæring basert på retningslinjer gitt av Justisdepartementet.

En konfliktrådsmegler skal være ”leg”, man megles av likemann¹⁹⁶.

.

Konfliktråd har vært i bruk i Norge siden 1980-tallet og ble lovfestet i 1991¹⁹⁷.

I begynnelsen skulle konfliktrådsmegling være velegnet for ”unge og ubesfestede lovbrytere”, og best egnet til lovbrytere under 25 år¹⁹⁸.

Konfliktrådene skulle være en alternativ reaksjon til tradisjonell strafferettslig forfølgning av lettere lovbrudd¹⁹⁹.

¹⁹⁵ HR-2010-612-A, Rt-2010-456, avsnitt 33

¹⁹⁶ Rundskriv G-72/93 justis- og politidepartementet, pkt 2

¹⁹⁷ Riksadvokatens rundskriv nr 4/2008 om konfliktråd.

¹⁹⁸ Riksadvokatens rundskriv R. 2581/93, del II-nr. 2/1993

¹⁹⁹ Rundskriv G-72/93 Justis- og politidepartementet, pkt. 2

Dette har endret seg mye over tid og i Riksadvokatens rundskriv om Konfliktråd i 2008 slås det blant annet fast; ”Regjeringen har fastslått at konfliktrådene skal være ”hovedleverandør” av ”restorative justice” i straffesakskjeden²⁰⁰”.

Nordlandsforskning ga ut rapporten ”Med! eller?” i 2009²⁰¹. Prosjektet var utført på oppdrag for Justisdepartementet og bakgrunnen var et ønske om å utvikle bruken av restorative justice i Norge. Nordlandsforskning har med denne rapporten innført begrepet ”gjenopprettende rett”, som de mener kan være den norske oversettelsen av ”restorative justice”. Rapporten tar for seg gjenopprettende rett i forhold til alvorlige personkrenkende handlinger, vold og trusler og har snakket med en del brukere av denne tjenesten.

Forskerne kom frem til at spesielt i saker som omhandlet vold i nære relasjoner ble det uttrykt glede for at man slapp påkjenningsene ved å gå gjennom det strafferettslige systemet. Likeledes var det viktig at den påklagende, ved å møte i konfliktrådet, viste vilje til å få til en endring og at man kunne inngå en avtale som ble overholdt²⁰².

Konfliktrådets ”far”, Nils Christie har skrevet en rekke bøker og artikler om å ”gi konflikten tilbake” til sine rettmessige eiere. Tankegangen bak et råd for å løse konflikter var at hvis partene løste dette selv ville løsningen bli bedre for partene enn hvis juristene stjal konflikten. Han går så langt at han kaller juristene for profesjonelle konfliktttyver²⁰³.

Det kan virke som om en økt overføring til konfliktrådene gir en mulighet til å få flere familievoldssaker frem i lyset uten at man er nødt til å gå gjennom rettssystemet.

²⁰⁰ Rundskriv G-72/93 Justis- og politidepartementet, pkt. 2

²⁰¹ NF-rapport nr 14/2009

²⁰² NF-Rapport nr 4/2009, side 6

²⁰³ Nils Christie, ”Konflikt som eiendom”, 1977, kap III.

Mens man på 1980-tallet var mest opptatt av å få flere tiltalt og dømt²⁰⁴ kan det virke som vi nå er tilbake til Christies tanker om konflikthåndtering ved å gi partene konflikten tilbake.

5.3.1 ”Tiltak 21”

Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011, ”Vendepunkt”, inneholder 50 tiltak for perioden. Et av disse er Tiltak nr 21; ”Det skal igangsettes et toårig pilotprosjekt i regi av konfliktrådet i Sør-Trøndelag. Prosjektet skal prøve ut frivillig bruk av tilrettelagte samtaler og/eller stormøter rundt voksne og barn som er berørte av vold i nære relasjoner”²⁰⁵.

Formålet var å få til en bedre ivaretagelse av de voldsutsatte, bearbeidelse av tillitsbrudd og skadede forhold partene i mellom. Samtidig ville man ha fokus på mobilisering av private og offentlige nettverk for å forebygge ytterligere voldsbruk.

Man ønsket å prøve ut ”restorative justice” som metode i denne type saker. Målet av å få dette prøvd ut i 30 saker i løpet av prosjektperioden²⁰⁶.

Forprosjektet ble startet i 2007 og frem til årsskiftet 2009/2010 har prosjektet arbeidet med 63 saker²⁰⁷.

Dette innebar at man allerede i 2008 måtte beslutte å endre målet og man da ønsket å sette enda større fokus på barna.

²⁰⁴ Ot.prp.nr.79(1986-1987)kap. 1, side 3

²⁰⁵ Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011, ”Vendepunkt” side 12

²⁰⁶ Prosjektrapport 31.12.2008

²⁰⁷ Rapport 2009; ”Familievold, forsoning og forebygging”

Prosjektet har etter dette hatt tre hovedmål²⁰⁸:

1. Lage rutiner for godt tverretatlig samarbeid
2. Fokus på barn i familievoldssaker
3. Innføring av restorative justice som metode i familievoldssaker

Hovedmål 2 går blant annet ut på å sette fokus på de ”usynlige barna” og å gjøre barna til en selvstendig part, eget rettssubjekt, i disse sakene, med setteverge.

Prosjektleder Guro Angell Gimse var tidligere familievoldskoordinator i Sør-Trøndelag politidistrikt. Da hun arbeidet i denne stillingen gjorde hun en undersøkelse for å finne ut hvordan politiet kunne hjelpe familier som opplever vold i hjemmet.

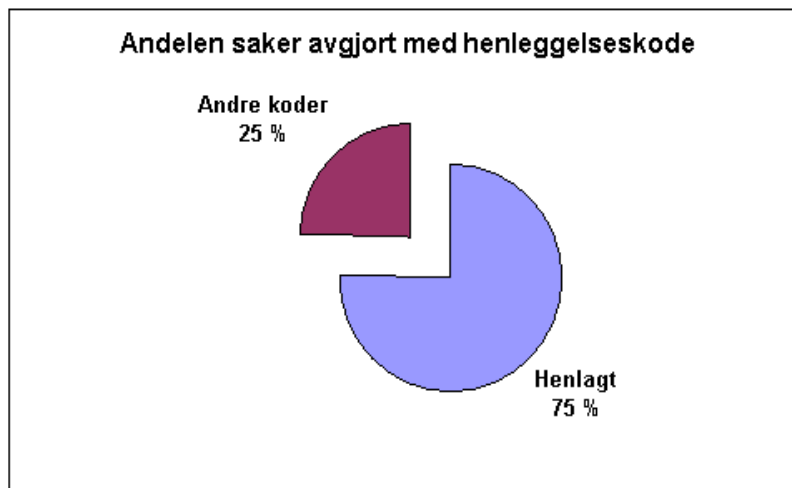
Hun mener at gapet mellom de forventningene man har til politiet, om det politiet egentlig kan bidra med, er stort²⁰⁹.

Hennes undersøkelse avdekket at antallet saker som blir henlagt av påtalemyndigheten kan være så høy som 75%. Den samme undersøkelsen fant at bare 1% av 723 tilfeller over en periode på drøye tre år, 01.01.2005-22.08.2008, i Sør-Trøndelag politidistrikt gikk til rettssalen²¹⁰.

²⁰⁸ Rapport 2009; ”Familievold, forsoning og forebygging”, side 3

²⁰⁹ Guro Angell Gimse, ”Restorative Justice in Domestic Violence- we might be on the right track”, 2010

²¹⁰ Strategisk analyse ved Sør-Trøndelag politidistrikt

Under ”andre koder” finner man både tiltalebeslutninger, dommer, saker oversendt konfliktrådet og bøter.

Videre skriver Gimse at det største problemet var at den fornærmede ofte trakk son forklaring og ikke ville møte til avhør. Den fornærmende kunne da ofte legge skylden på seg selv, mente at hun selv hadde provosert frem situasjonen.

Eksempel på sak prosjektet har arbeidet med fra Sør-Trøndelag politidistrikt:

Tirsdag 20.07.2010, kl. 00.50

Den mistenkte har slått sin kone. Hun har en brukket neste og trenger medisinsk behandling. Barna sover. Situasjonen har roet seg og politiet forlater stedet for å bringe den mistenkte til arresten. En venn av offeret vil bo med barna mens kona går til legen. Hun sier hun vil komme og levere anmeldelse i morgen.

Tirsdag 20.07.2010, kl 12.30

Kona ringer for å fortelle at hun er ok. Nesen var ikke brukket. Hun ønsker ikke å sende inn klage på sin mann, episoden var en misforståelse. Hun sier at mannen ikke kan klandres og lurer på når politiet vil løslate han.

Ofte blir uttalelser som dette plottet inn i politiets loggsystemer. Man forventer mye fra politiet når de blir tilkalt i familievoldssaker. De fornærmede, og hjelpeapparatet, stoler på at politiet skal ”ordne opp” i disse sakene.

Man forventer at politiet skal bidra med hjelp og rådgivning om hvordan man skal håndtere konsekvensene av vold og overgrep.

Spørsmålet kan være om det tradisjonelle rettsvesen er riktig måte å løse dette på, om det gir det beste resultatet, eller kan man prøve å se på en annen tilnærming i tillegg i samarbeid med det eksisterende rettssystem²¹¹.

Likeledes kunne sakene lett bli henlagt hvis de eneste vitnene da politiet kunne støtte seg på var barna. Barn er ofte lojale og vil ikke uttale seg om det som skjer. Mangel på bevis fører da til henleggelse.

Når saken løftes videre og man snakker med de fornærmede viser det seg at de vil ha fred, ikke mannen sin i fengsel²¹². Fengsel og/eller bøter kan få utilsiktede virkninger for hele familien.

Det økonomiske aspektet kan veie tungt, spesielt der voldsutøveren er den som forsørger familien, og en bot rammer hele familien, økonomien blir dårligere. Likeledes kan situasjonen bli verre når voldsutøveren blir løslatt, mer bitter en noen gang, og det er kona og barnas skyld²¹³.

²¹¹ Guro Angell Gimse, “Restorative Justice in Domestic Violence- we might be on the right track”, 2010

²¹² Guro Angell Gimse, ”Hva er det med familievold?” Opp og avgjort nr 2, høsten 2009

²¹³ Ibid

5.3.1.1 Gjennomføringen i Konfliktrådet

Familievoldssaker er mer omfattende enn de sakene som konfliktrådene oftest håndterer. Dette stiller større krav til meglerne og de vil møte på andre type utfordringer. Meglerne skal, i tillegg til selve familien, forholde seg til flere etater som for eksempel barnevern, krisesenter og politi.

Hver sak vil i de fleste tilfellene innebære flere møter og tettere oppfølging. Det skal alltid være to meglere på denne type saker²¹⁴.

I følge prosjektgjennomføringsplanen²¹⁵ skal det alltid avholdes separate møter med partene i forkant. Dette for å se om det er forsvarlig å gjennomføre denne type megling. Likeledes er det viktig å avdekke eventuelle problemer som kan dukke opp og også for å føle seg sikker på at dette er noe partene ønsker.

Fokuset er på den voldsutsatte, og å få frem fakta i saken. Ofte er ikke partene enige i hva som egentlig har skjedd, likevel kan denne type møter gi verdifull informasjon for veien videre.

Prosjektet har utviklet en modell for gjennomføring av familievoldssaker²¹⁶:

1. Formøter
2. Dialogmøte
3. Avtalemøte
4. Oppfølgingsmøte

Som nevnt skal formøtene brukes til å finne ut hva man vil videre. Man kan også her avdekke om andre skal være med som for eksempel barnevern, politi eller helsevesen.

²¹⁴ Prosjektrapport 31.12.2008

²¹⁵ Ibid

²¹⁶ Halvårs-prosjektrapport 26.06.2009

Dialogmøtet er neste skritt i prosessen. Her gjør man ingen konklusjoner, men kan ta med seg inntrykkene videre for å gjøre seg opp en mening om hva man vil ha med i en eventuell avtale.

Avtalemøtet skal i hovedsak ha fokus på å skrive ned en avtale mellom partene.

Oppfølgingsmøte(ne) brukes gjerne til å høre hvordan det har gått siden sist.

Vanlig prosedyre er at der konfliktråd er et alternativ til straff følges man opp over en periode på ett år. Har voldsutøveren dom følges saken opp i prøvetiden.

Hvor mange møter det totalt sett er behov for er veldig varierende. I enkelte saker er det nok med 4-5 møter, mens i andre kan det være 14-15 møter i løpet av prosessen.

I de sakene der det er barn involvert kan prosessen styres deretter. Barn kan være med på de møtene man føler det er nødvendig og prosjektet mener det er viktig at barna får kommunisert partenes avtale på best mulig måte.

Barnevernet har i en kommentar²¹⁷ bemerket at man kanskje burde ha hatt samtaler med barna alene slik at barnets opplevelser også blir ivaretatt. Dette fordi enkelte ting kan være vanskelig å fortelle i et møte der alle parter er tilstede. Barnevernet skriver videre at de er veldig fornøyd med kommunikasjonen og at de har tro på denne type prosesser.

I halvårsrapporten fra prosjektet(26.06.09) ønsker prosjektet å fremme tre lovforslag på bakgrunn av sine erfaringer.

Det ene forslaget går på å la barnevernet representere barnet fremfor å bruke setteverge. Dette fordi dette kan føre til at barnevernet kan inngå avtale direkte med partene på vegne av barnet. Denne avtalen kan også innebære gjennomføring av tiltak hos barnevernet. Prosjektet mener dette kan være et godt eksempel på tverrfaglig samarbeid i enkelte saker.

²¹⁷ Halvårsrapport 26.06.2009, side 9-10

5.3.1.2 Prosjektevaluering

Pilotprosjektet ”Familievold, forsoning og forebygging” skal evalueres.

Justisdepartementet hadde en åpen anbudskonkurranse og den som fikk oppdraget var Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet(NTNU) i Trondheim.

Departementet har skissert klare målsettinger for evalueringen. Man ønsker å studere virkningen prosjektet har hatt på de involverte partene; offer og gjerningsmenn og de profesjonelle partene i de aktuelle sakene.

Deres utgangspunkt er at vold i nære relasjoner omfatter både psykisk og fysisk vold og trusler. Dessuten ønsker de fokus på at barn som vitne til vold også er ofre i disse sakene.

De legger vekt på at restorative justice er et sivil alternativ som skal supplere det tradisjonelle rettssystemet og at tilbudet skal sette fokus blant annet på rehabilitering og forsoning der dette er mulig.

Formålet med evalueringen er å se om arbeidsformen og tiltakene i prosjektet har virket etter intensjonen. Justisdepartementet ønsker å få belyst hvordan involverte parter har opplevd tilbudet og for å finne ut om dette er noe man ønsker å arbeide videre med. Man ønsker også å kartlegge hvordan partene føler seg hørt og bedre ivaretatt gjennom medling i Konfliktrådet enn de ville ha gjort hvis de heller hadde kjørt sin sak gjennom rettssystemet. Spesielt ønsker man å finne ut hvorfor dette tilbudet ble valgt fremfor andre tilbud.

Fokuset på barna er stort. Blir de tatt godt nok vare på og hvordan har barna selv opplevd tilbudet.

Likeledes vil evalueringen se på gjerningspersonene, altså de som har utøvd vold. Er dette en løsning de føler passer eller ser de på dette som en måte å unnsnippe straff. Evalueringsrapporten skal være klar i månedsskiftet november/desember 2010.

6. Dommer, domsutøvelse

For å se på utviklingen kan det være av interesse å se på enkeltdommer over tid. Før innføringen av ubetinget offentlig påtale var man avhengig av en anmeldelse såfremt ikke allmenne hensyn krevde påtale eller forbrytelsen har hatt døden til følge²¹⁸. Etter dette har det også vært uttalt utallige ganger at straffenivået må opp.

Det begynner å bli en del avgjørelser på området, men jeg har kun valgt ut noen få for å illustrere utviklingen innen familievoldsfeltet.

Kjennelse i Høyesterett, Rt-1984-566

En mann på 39 år ble dømt til 120 dager ubetinget fengsel i herredsretten og Høyesterett. Han var tidligere bøtelagt. I kjennelsen legges det vekt på omstendighetene rundt både volden og truslene mot familien.

I denne kjennelsen drøftes også problemet med påtalebegjæring da moren hadde begjært påtale på vegne av sin datter. Forsvareren til domfelte mente dette ikke var bra nok ettersom datteren tidligere hadde uttalt at hun ikke ønsket faren tiltalt og dømt. Dommer Sandene kom imidlertid frem til at morens begjæring var bra nok ettersom hun var datterens eneverge og datteren var under 18 år.

Høyesterett, dom, Rt-1990-728

En mann på 26 år hadde i forhørsretten blitt dømt til 8 måneders fengsel, hvorav 21 dager ubetinget, for vold og trusler mot sin samboer.

Påtalemyndigheten anket dommen og mannen ble i Høyesterett dømt til 90 dager ubetinget fengsel.

Begrunnelsen for å ta anken til følge var at man mente at forhørsretten hadde gitt en for mild dom etter omstendighetene og at premissene i forbindelse med straffeutmålingen var for uklare og til dels mangelfulle.

²¹⁸ Ot.prp.nr.79(1986-1987), side 5

Oslo Tingrett, dom, toslo-2004-029344

En mann på 29 år blir dømt til 6 måneders fengsel for gjentatt voldsutøvelse mot sin ektefelle. Volden foregikk under særdeles skjerpende omstendigheter. Han ble også dømt til å betale oppreisning på kr 50.000 kroner. Det ble uttalt at ”det av allmennpreventive grunner må reageres strengt overfor konemishandling og at straffnivået de senere år var blitt skjerpet i slike saker”.

Høyesterett, dom, Rt-2004-844

Straffeutmåling i sak om langvarig familievold. Volden hadde pågått i fem år.

I tillegg var han også dømt for vold mot sin datter.

Både påtalemyndigheten og domfelte anket dommen fra lagmannsretten der han ble dømt til ett år og seks måneder. Høyesterett tok påtalemyndighetens anke til følge slik at dommen ble skjerpet.

Høyesterett la vekt på at ”domfelte over tid hadde utsatt de fornærmede for frykt, med den risikoen for skade på lang sikt som en slik livssituasjon innebærer.”

Lagmannsretten hadde tidligere også lagt vekt på at fornærmede også var påført psykisk skade.

Dommer Coward uttalte: ” at de langsiktige skadevirkningene må få betydning ved bedømmelsen av straffverdigheten av familievold” og ”at den generelle risikoen for langtidsvirkninger får betydning for straffnivået for handlingstypen”²¹⁹.

Straffen ble i Høyesterett satt til fengsel i to år og tre måneder.

Høyesterett, dom, Hr-2010-1426A

En far hadde i Borgarting lagmannsrett blitt dømt til fengsel i 1 år og 4 måneder, samt at han skulle betale oppreisning til sin kone og datter. Han anket til Høyesterett som avviste denne.

²¹⁹ Rt-2004-844, avsnitt 17

Ankebehandlingen gjaldt om straffeloven §219 også beskytter barn som har vært vitne til vold og oppreisning til barnet. Barnet hadde da vært vitne til at moren ble fysisk og psykisk mishandlet i halvannet år. Høyesterett kom frem til samme resultat som tingretten og lagmannsretten og anken ble forkastet.

Dette er en særdeles interessant dom da Høyesterett legger stor vekt på hvor store skadevirkningene er når man er vitne til vold og at dette bør føre til straffeskjerpelse.

Dommer Tønder uttaler at: ”Det forhold at et barn har vært til stede ved mishandling av en av barnets aller nærmeste, vil kunne komme som et skjerpende moment ved utmåling av straffen for mishandlingen av den handlingen er rettet mot”²²⁰.

Videre hva som kan betegnes som en krenkelse:

”Formuleringen «på annen måte krenke» gir i seg selv rom for et vidt spekter av handlinger som vil kunne falle inn under ordlyden, forutsatt at disse er egnet til å «krenke» en annen. Selv om det ikke følger direkte av ordlyden at også barn som overværer mishandling av dets nærmeste, kan bli ansett som krenket i lovens forstand, kan jeg derfor ikke se at ordlyden er til hinder for en slik forståelse”²²¹.

Forholdet ble ansett å gå inn under straffeloven § 219 første ledd både slik bestemmelsen lyder i dag. Oppreisning på 70 000 til moren og 90 000 til datteren ble stadfestet.

Disse få dommene viser klart at det har vært en utvikling i straffenivået. Dommen fra 1984 var på 120 dager fengsel, i 2004 en dom på 6 måneder og en på 2 år og 3 måneder for gjentagende mishandling. I 2010 ble det slått fast at strl§219 også gjelder barn som vitne til vold og at dette er straffeskjerpende. Dommen ble 1 år og 4 måneder pluss oppreisning til de fornærmede.

²²⁰ Hr-2010-1426A, avsnitt 12

²²¹ Ibid, avsnitt 16

7. Forebygging

Hvordan skal man forebygge familievold og hvem har ansvaret?

Familievold er et lovbrudd. Kan lovverket virke forebyggende som almenprevensjon og individualprevensjon? Almenprevensjon skal hindre andre å gjøre det samme, individualprevensjon skal være til hinder for at den enkelte gjør noe²²². Har dette noe for seg?

Et motargument mot dette har vært at mye av denne volden skjer i affekt²²³. Annen forskning viser betydelig kontroll hos voldsutøveren i gjerningsøyeblikket²²⁴.

Polititjenestemennenes oppfatning om straff som forebygging er også høyst varierende²²⁵. Mange mener straff ikke hjelper, at andre tiltak må settes inn. Selv om man kanskje har avhjulpet problemet med hevnreaksjoner, ved innføringen av ubetinget offentlig påtale, kan likevel konfliktnivået økes selv om anmeldelsen ikke er gjort av kvinnen²²⁶.

Noen polititjenestemenn har vist til konfliktrådene som en løsning²²⁷. Dette fordi konfliktrådene kan ”irettesette” voldsutøvere uten at det blir straffesak.

Flere har stilt spørsmål om mer rettsliggjøring og økt strafferettslig kontroll har vært riktig vei å gå²²⁸.

Justisminister Knut Storberget skrev i en kronikk i februar i år²²⁹ at ”likevel opplever vi ofte at strafferetten kommer til kort i denne type saker”. Han viser til at mange av ofrene ikke ønsker politianmeldelse og straff, det er ikke det svaret de ønsker. Han mener at for enkelte vil en fengselsstraff gjøre situasjonen verre.

²²² Johs. Andenæs, Alminnelig strafferett, 2005, kap 7

²²³ Geir Aas, politiinngrep i familiekonflikter, s 240

²²⁴ Ibid

²²⁵ Ibid, side 241

²²⁶ Ibid, side 243

²²⁷ Ibid

²²⁸ Kristin Skjorten, Lov og rett mot familievold, side 9

²²⁹ Kronikk i Østlendingen 02.02.2010

Han skriver videre at man trenger et tilbud i tillegg der konfliktløsning, rehabilitering kan være løsningen og i enkelte tilfeller kan forsoning være riktig vei å gå. Hans oppfordring er at vi alle sammen kan bidra til å forhindre denne type vold.

Vi kan si hva vi tror eller vet²³⁰.

Utvalget bak NOU 2003: 31 "Retten til et liv uten vold" mener også at fokuset på forebygging ikke har vært bra nok. Utvalget mener man må tenke langsiktig og mener forebygging kan deles mellom primær-, sekundær- og tertiærforebygging²³¹.

Med primærforebygging mener utvalget blant annet holdningsskapende arbeid, forebygge volden før den inntreffer.

Sekundærforebyggende er å forholde seg til konsekvensene av volden når den har oppstått. Dette kan være alt fra varetektsfengsling av voldsutøveren og også skadebehandling av den fornærmede.

Tertiærforebygging innebærer å forebygge de langvarige konsekvensene, rehabilitering, psykologisk behandling med mer.

Utvalget mener at innsatsen bør økes på alle områdene, men skriver også at det kan være vanskelig å måle innsatsen innen primærforebyggingen da det er vanskelig å telle hendelser som ikke skjer²³².

Utvalget påpeker at vold i nære relasjoner er et så sammensatt felt at man trenger en flerfaglig tilnærming for å lykkes²³³.

²³⁰ Kronikk i Østlendingen 02.02.2010

²³¹ NOU 2003:31, kap 3.6.2, side 38-39

²³² Ibid

²³³ Ibid

Gjennom regjeringens handlingsplan ”Vendepunkt” er det nå satt i gang arbeid som skal bidra til blant annet politiet og hjelpeapparatet skal bli bedre skolert i hvordan man skal håndtere personer som opplever vold i familien²³⁴.

Spesielt skal fokus rettes mot å kunne avdekke, forebygge og ivareta problemstillingene rundt dette. Det vektlegges også at samarbeidet mellom ulike sektorer er av stor betydning for et vellykket resultat.

Handlingsplanen ”Gode krefter – kriminalitetsforebyggende handlingsplan” ønsker mer bruk av konfliktrådene som alternativ arena.

Justis- og politidepartementet skriver i denne handlingsplanen at de tror at dialog mellom partene i familiekonflikter kan være konfliktdepende og dermed også forebyggende for ny kriminalitet²³⁵.

Departementet mener at aktiv bruk av konfliktrådene, fra påtalemyndighetens side, vil være positivt og ønsker å legge forholdene bedre til rette slik at bruken av stormøter, der både ofre og andre pårørende kan møte voldsutøveren, økes²³⁶.

Politiet, som ofte er første instans som møter familievolden, har også satt forebygging på dagsorden.

I politiets strategiske plan for 2010-2015 slås det også fast at ”Politiets samfunnsoppdrag er å forebygge og bekjempe kriminalitet, samt skape trygghet for befolkningen”²³⁷.

²³⁴ ”Gode krefter-kriminalitetsforebyggende handlingsplan”, Justis- og politidep, 2009, side 19

²³⁵ Ibid, side 37

²³⁶ Ibid

²³⁷ Politiets strategiske plan 2010-2015, side 3

8. Avsluttende vurdering

Jeg tror vi dessverre aldri vil oppleve en hverdag fri for familievold, men at vi forhåpentligvis er på riktig vei.

Jeg tror det er trygt å si at gjennomførte lovendringer har vært positivt for å få frem flere forhold. Når flere saker blir grepet tak i tyder det på at vi er på rett spor.

Om dette har ført til færre familievoldssaker totalt sett er det umulig å tallfeste i dag da dette fortsatt er et område med enorme mørketall. Her tror jeg man må følge med på levekårsundersøkelsene over lang tid for å kunne si noe mer konkret.

Utfordringen blir å finne riktig medisin og jeg tror det er riktig å si ”ja takk, begge deler” til håndtering både strafferettslig og sivilt, gjerne i samarbeid.

Jeg tror det er viktig at alle involverte parter og etater tenker mer på tverrfaglig samarbeid enn konkurranse. Hovedmålet for alle må være å få avdekket flere tilfeller og også kunne hjelpe flest mulig.

Dommene har blitt mer omfattende og straffene lengre. Dette er helt i tråd med intensjonene og rettsutviklingen går i riktig retning.

Selv om det har vært gjennomført omfattende lovendringer de siste årene tror jeg vi ikke er ferdig. Lovverket må tilpasses samfunnsutviklingen og det er viktig å ha god dialog med partene som skal håndheve dette.

Flere parter har vært inne på temaet ”holdningsskapende arbeid” og det tror jeg også kan være en av de virkelig store utfordringene. Spesielt vanskelig kan det være å peke på hvem som har ansvaret for dette og hvordan dette kan gjennomføres i praksis.

Personlig mener jeg det er riktig å øke bruken av konfliktråd for å håndtere enkelte familievoldssaker, spesielt i ”unge” familier der dette kan ha en forebyggende effekt.

Man må finne frem til et system som gjør at konfliktrådsmedling ikke bare blir en måte å unnslippe straff på, men som gjør at dette virkelig kan bety en forskjell.

Utfordringen blir å sikre seg at de meglerne som engasjeres i disse sakene har god nok kompetanse og også har resten av behandlingstilbudet på sin side.

Problemet er, slik jeg har opplevd det underveis, mangel på ressurser. Menneskelige og økonomiske ressurser er den største utfordringen, både i konfliktrådene og hos politiet.

Skal man få bukt med familievold og annen vold må man tenkte helhetlig og langsiktig. Ressursene må på plass slik at de sakene som havner i strafferettsapparatet kan bli behandlet innen rimelig tid. Konfliktrådene må få sine ressurser for å kunne utvikle seg bedre. Her er det også en utfordring å finne ut hvor sakene er mest egnet for behandling. Det kan virke som om kvinner som er ferdig med sine forhold velger rettssystemet mens kvinner som vil fortsette velger konfliktråd. Kanskje et utvidet samarbeid mellom politi og konfliktråd kan føre til at flere saker havner ”på riktig bord”.

I politidirektoratets rapport ”Politiet mot 2020” slås det fast at størrelsen på politiets bemanning er et politisk spørsmål. Det er Stortinget som vedtar budsjett og rammer.

Politiets fellesforbund skriver også på sine nettsider at politiet blir pålagt flere og flere oppgaver, uten at ressursene følger med. De mener taperne blir den operative delen i politiet og at dette går utover publikum.

Familievold er utfordrende og komplekse saker, det involverer mange mennesker og etater. Hvis vi virkelig mener at ønsket er å få flere tiltalt og dømt, hvis vi mener det er politiet og konfliktrådene som skal håndtere dette på vegne av innbyggerne så må vi la de som vet hvor skoen trykker få komme til ordet, og vi må ta de på alvor.

9. Litteraturliste

Bøker:

Skjørten, Kristin: Lov og rett mot familievold? Pax forlag A/S, Oslo 2002

Andenæs, Johs: Alminnelig strafferett, 5. utg., Universitetsforlaget, Oslo, 2005

Forarbeider:

NOU 1992: 16 ”Sterkere vern og økt støtte til kriminalitetsofre”.

NOU 2003:31, Retten til et liv uten vold

NOU 2006:10, Fornærmede i straffeprosessen, - nytt perspektiv og nye rettigheter

Ot. Prp. Nr. 79(1986-1987) Om lov om endringer i straffeloven

Ot.prp.nr.79 (1988-1989) Endringer i straffeloven og straffeprosessloven, skjerpede strafferammer

Ot.prp.nr.51(2002-2003) Endringer i straffeloven, tvangsekteskap mm

Ot. Prp. Nr. 113(2004-2005) Løsgjengerloven og om endringer i straffeloven

Ot. Prp. Nr. 11(2007-2008) om lov om endringer i straffeprosessloven

Prop. 97L (2009-2010) Endringer i straffeloven

Prop.116L(2009-2010) Endringer i domstolloven og straffeloven

Riksadvokaten:

Riksadvokatens rundskriv R. 2581/93, del II-nr. 2/1993

Rundskriv nr 3/2008 om familievold

Uttalelse, RA-2009-196m, skjerpet straff for vold- og seksuallovbrudd

Retningslinjer, RA-2010-123m, fritaksrett etter straffeprosessloven §122

Riksadvokatens rundskriv nr 4/2008 om konfliktråd.

Politi, justis- og politidepartementet o.l.:

Rundskriv G-72/93 Justis- og politidepartementet

Justis- og politidepartementets voldsmåling 2008

Politidirektoratet: "Politiets arbeid med vold i nære relasjoner", 2008

Politidirektoratet: "Politiet mot 2020", 2008

Politidirektoratet: "Trender i kriminalitet 2010-2012"

Politidirektoratet: "Kommenterte STRASAK-tall", første halvår 2010

Aas, Geir; "Politiinngrep i familiekonflikter", PhD-avhandling, UiO, 2009

Politiets fellesforbund: Vurderinger av forslag til politibudsjett 2011

Politiets fellesforbund: Resolusjon; "500 millioner ekstra straks", 19.11.2010

Regjeringen:

Regjeringens handlingsplan "Vold mot kvinner" 2000-2003

Regjeringens handlingsplan "Vendepunkt" 2008-2011

Artikkel 02.02.2010, kronikk i Østlendingen; Tallene vokser

Pressemelding nr 85/2010; I dag skjerpes straffene for vold og overgrep

Konfliktrådet

Prosjektrapport "Tiltak 21" 31.12.2008

Halvårs-prosjektrapport 26.06.2009

"Opp og avgjort" nr 2, høst 2009

Rapport 2009, "Familievold, forsoning og forebygging", 28.12.2009

Nordlandsforskning, NF-Rapport nr 14/2009: "Med! eller?", Ann Karin Eide og Hege Gjertsen

Gimse, Guro Angell: "Restorative Justice in Domestic Violence – we might be on the right track", artikkel, 2010

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress(NKVTS) a/s:

NKVTS-notat: "Familievoldskoordinatorerne i Politiet", 2004

Rapport; "Vold mot menn i nære relasjoner", . 2010

Aviser:

Adresseavisen 10.09.2010

Adresseavisen 18.09.2010

Adresseavisen 28.08.2010

Adresseavisen 17.11.2010

Adresseavisen 19.11.2010

Annet:

Nils Chistie, "Konflikt som eiendom", Tidsskrift for rettsvitenskap,
Universitetsforlaget, 1977

Psykolog Per Isdal; Artikkel i Voksne for Barns årsrapport 2002;
"Vold mot mor er vold mot barna"

SSB, Samfunnsspeilet, Levekårsundersøkelse 1997-2004

Kjelby, Gert Johan: "Bevissikring og bevisførsel i familievoldssaker",
2004(TFST-2004-7)

SSB, Kriminalitet og rettsvesen 2009

"Små vitner til vold" Informasjonshefte fra Alternativ til vold(ATV) og Senter for kripspsykiatri(SfK)